گوڵ سوو

مجلەیەگ مانگانە گشتییە لەلاین
دەزگای رووشنهویری (شەفەق) بڵاوئەکریەێگ

شمارە (٩٩) تشرینی دویەم (٢٧١٢) کوردی (٢٠١٤) زاینی

پیرۆزی پێشمەرگە

تام جەنگ

تراژیدیاێ کورد ئێزیدی

فەیلیەیل و بێدەنگی کوشندە

گول سوو

GULL SOO MAGAZINE

مجلەیەگ مانگانە گشتییە لەلاین دەزگای رووشنهویری ورەسانن کورد فەیلی(شەفەق) بڵاوئەکریەیگ

شمارە (٩٩) تشرینی دویەم (٢٧١٢) کوردی (٢٠١٤) زاینی

10

جینۆساید کورد فەیلی

24

چارەسەر هەر جیاوەبوینە

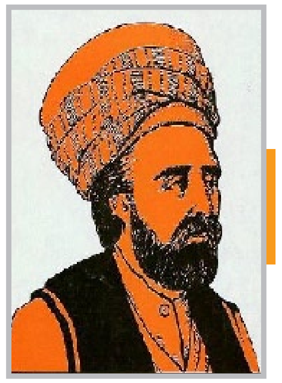

40

ئێڵ بەگی کاملایی بویە؟

سەر نویسەر

عەلی حسێن فەیلی

جێگر سەر نویسەر

ماجد سویرەمیری

بەرێوەبەر نویسانن

جەمال ئەرکەوازی

سکرتێر نویسانن

ئاراس جەواد

دەستەی‌نویسەرەیل

جەواد کازم

سوندوس میرزا

سارا عەلی

ئامادەکردن هونەری

ئیمان حەبیب عەلی

Tel:
07901373702
7403411
7198552

gullsoo@shafaaq.com

نرخ ١٠٠٠ دینار

له شەنگاڵەو ئەرا کۆبانی.. ٣١

نەفت کەرکوك، نەفت کوردستانەو نەفت عەرەبیش لە عەرەبستانە............. ٣٣

سوڵتان ئەرسەلان و دەوڵەت شوانکارە.. ٣٦

خاوەن ئمتیاز دەزگای رۆشنبیری و راگەیاندنی کوردی فەیلی(شەفەق)

مؤسسة شفق للثقافة والاعلام للكورد الفيليين

رقم الاعتماد في نقابة الصحفيين العراقيين ١٠١٥

رقم الايداع في دار الكتب والوثائق ٨٩٢ في ٢٠٠٦

فەیلیەیل..کوردەیل نەخوازریاگ و شیعەیلخراو

ئی ناونیشانە دویرە لەهەرجوورە بێ ریزییگ و کلیل رەسینەوەی باوەتەگەس ك خوازم باسێ بکەم. ئیمە وەگوورەی گشت هاوسەنگی و تایبەتمەندیەیلیگ دوینیم ك دابەشکردن وەرپرسیاریەتی و دەسلات و قەوارەی بەشداریکردن لەگشت رویگەو وجوود دیرێد، ك یەیش وە تەمامی ئاشکراس، چوینکە عراق رانەهاتگە لەبان هاوسەنگیەیل تر و هەر لایەنێگیش حوکم وەربگرێد هەر بایەسە ئی هاوسەنگی و دابەشکردنە بگرێدە خوەی.

بێبەشی گشتلایگ گرتگەسەو، چ کورد چ عەرەب یا سوننی یا شیعە، وەلی رێژەی بێبەشی لەلای کەمینەیل نەتەوایەتی و ئایینی فریە فیشترە. ئمجا پێکهاتەی فەیلیمان چوینکە بەشێگنلە شیعە دی هەر بایەسە رووڵەیلی باج و زەکاتەیل تر بیەن ك ها لە زمەتیان، ك یەیش فریەجار لە تەقینەوەیل تیرۆریستی دەرکەفێدو بەش بێگومانیگ دیریم و سەدان شەهید و هەزاران زەخمدارمانیش بەڵگەی ئی راسیەنە.

وەلی لەلایەن نەتەوەییەو، لە حاڵەت هەر گرژییگ لە پرۆسەی سیاسی و خراوبوین پەیوەندیەیل لەئاکام هەر هەرەشەو وجوودیگمان لە خەتەیل نوایین، دوینید ك ئاقبەتی رەسێدە کوشتن و راوناین و ئەرا یەیش حاڵەتیلیگ راسکانی هەن.

لەوەرانوەر گشت ئەیانەیش پرسیاریگ دوبارەکریاگ هەس، ك ئەویش ئەوەسە برایەیلمان لە نەتەوەو مەزەو و رووڵەیل تر ئی مللەت عراقە چوین ماملە وەلمانا کەن؟ ئیمە گشتمان لێوا مەسەلەیگ دەیمنە یەکاو چشت ئاشکرایگە ك شیعە موجاملەی فەیلیەیل کەن، چوینکە ئیمە خزمەت وە شیعەی عراق کەیم لەروی زیایەی رێژەیان لەوەخت بەراوردکردن وەل مەزەوەیل تر و پابەندیم وە درووشمەیل مەزەوایەتی، ك هویچ خەرجێگ ئەرا ئەوان نەێرێد و ئیمە گردیمەسەی خوەمان.

وەلی کورد تواناي حاشاکردن رەسەنایەتی و قوربانی و پایەمان نەێرن لە جمشت ئازادیخواز کورد ك بەشداریکردنمان لەتێ وە مەیل و خوەیبەخشی خوەمان بویە، ك وە بوونەی قوربانیەیلمان لەبان ئاست لەناوبردن وەجەم و گشت ئەو کارەساتەیلە ك هاتە تویشمان هێمان هەوەجەیشوە پشتگیری کێشەی رەوای مللەت کوردمان دێرن و ئمروویش هەر چین و پێکهاتەێگیش هویر و هساو خوەی دێرێد وەگوورەی پلەوپایەو بەشداریکردنێ لە پرۆسەی سیاسی، ك هەر وەو خاتریشە ئمروو نەوەیل فەیلی لە بوار سیاسەت لەو ئاست مەردمان ترە نین و نەخش سەرکردایەتی نەێرن نە لەناو حزبەیل شیعە نەیش لەناو کورد.

وجوود پێکهاتەیل جیاجیای عراقی ئاشکراس لە بوار ئابووری و رووشنهویری و کوومەڵگاو..هتد، وەل ئەوەیشا دەرفەت و توانایش دێرن وە بوونەی پشتگیری ماددی و گیانی لەلایەن خاوەن بریارەیلەو، ك وەو خاتریشە دوینید ئامادەبوین و دەرکەفتن برێگ ناسناو لە هەر بریارێگ یا جمشتێگ زەمانەتکریاگ وجوود دێرێگ، لە وەرانوەر ئەوەیش دوینید مەگەر وە دەگمەن کەسایەتییگ فەیلی لەناو ئەو بەشکردن و گرووپەیلە بوینید.

شیعە لێوا تەماشای کوردەیل فەیلی کەن ك خاوەن ئەو باوەر خواستەنەو خوەیان گوم ناکەن لە دروشمەیل مەزەوی، یەیش وەچەواشەی سیاسەت و بوارەیل تر، کوردیش هانەبان ئەو باوەرە ك هەرچێ بوود کورد فەیلی حاشا لە نەتەوەی خوەی ناکاو لەلی ناترازیەێد، ك یەیش بێجگە ئەوەك لە هویرەو بریانەو دویرەو خریانە لە گشت بوارێگ.

وەل ئەوەیشا مەردمان تریش هویر لەو چشتە کەن ك باوەر وەپێ دێرن و ئیمەیش بایەسە باوەر وە ئەوە بکەیم ك نیشانەی ئاشکرایگ هەس لەلایەن مەزەوی و لایەن نەتەوەیی، ك ئەویش ئەوەسە هویچ یەکسانییگ نییە لەروی قوربانیەیل و تەنانەت ئەو دەسکەفتەیلیشە ك هاتنەسە دەس، ئمجا ئەگەر بویشیم ئیمە شیعەی خراو و کورد نەخوازریاگیم ئەیە هویچ چشتێگ لەواقع ئاڵشت ناکا، چوینکە راسیەگە دیارەو ها وەرچەومان.

عەلی حسێن فەیلی

سەر نویسەر

پیرۆزی پێشمەرگە

د. کرمانج عوسمان

هویچ گومانیگ لەوە نییە ك پێشمەرگە نیشانەی خەبات و ئازادیە، پێشمەرگە کاریزماو ناوێگە لکیاسە ئازایەتی کوردستان و دژایەتی زوڵم و زوورداری و داگیرکاری. زوورم سەرکردەیل کوردستان لە خوەندنگای پێشمەرگایەتیی پەروەردە بوین و لە ژیاننامەی ئەوان وێستگەیگ جریوەدارە.

ئەوەگ لەێرە خوازیاریم باسێ بکەیم، نەخش پێشمەرگەس لەوەخت وەرگری و جەنگ یا لەوەخت ئاشتی ك چوین قەدر بنەمایەیل ماف ئادەمیزاد گرن و کار وە یاساو رێككەفتننامەیل جەنگ ئەکەن ك ناسریاگە وە یاسای ناودەوڵەتی ئنسانی.

لە خاڵەیل گرنگ پێشمەرگە ك لەبان ئاست جەهان دەنگەودا، ئەویش پێکهات لە رێزگرتن پێشمەرگە لە بنەمایەیل ئنسانی، ئەرا نموونە: هەمیشە پێشمەرگە رێز گرتگە لە وەختەیل ئاشتی و ئاگربەس، هویچ وەختێگ پێشمەرگە ئاگربەس نەشکانگەو پەلامار ئەنجام نەیاگە، بەڵکوو دوشمن پەلامار هاوردگەو رێز لە رێككەفتن خوەێ نەگرتگە.

هویچ وەختێگ پێشمەرگە پەلامار مەردم بێتاوان و مەدەنی نەیاگە، بەڵکوو رێز لە شارەیل گرتگەو تەنیا لە بەرەیل جەنگ چەك هاوردگەسە کار، هویچ وەختێگ پێشمەرگە مناڵ و ژن و پیاو گەوراساڵ و ئەو جایەڵەیلیشە پەلامار نەیاگە ك چەکدار نەوینەو بەشێگ نەوینە لە جەنگ، هەر وەو خاتریشە هویچ وەختێگ لەمێژوو پێشمەرگە لەو شارەیلە جەنگ نەکردگە ك مەردم بێتاوان لەتێ نیشتەجێ بوینە.

وەل ئەوەیشا پێشمەرگە هەمیش رێز لە دیلەیل جەنگ گرتگەو هەر خواردنیگیش خوەێ خواردگە ئەرا دیلەیل جەنگیش دابینێ کردگە، نموونەی راپەرینە گەوراگەێ ساڵ ١٩٩١یش ئەوە نیشانمان ئەیاد ك چوین هەزاران سەرباز عراقی دیل کریان و دویاخریش وە ئاشتی و سەلامەتی ئازاد کریان و گلەوخواردن ئەرا ماڵ خوەیان، وەلێ هێزەیل ئمڕوو عراق و گرووپ تیرۆریستی داعش و میلیشیایەیل، نەك هەر رێز لە دیل جەنگ ناگرن، بەڵکوو سەریانیش بڕن.

ئەوە پێشمەرگەس ك چەك قەیەغەکریاگ ناودەوڵەتی نایەرێدەکار، ئەوە پێشمەرگەس ك ئەوقەرە پیرۆزە، چوینکە وەرگری لە نیشتمان ئەکا، ئەوە پێشمەرگەس جوور هێز خوەێبەخش ئامادەس گیان خوەێ بەخت بکا ئەرا مقەیەتیکردن گشت مەردم ناوچەیل داوڕیاگ، ك یەیش لێوا کردگە گشت مەردم وەبێ جیاوازی داوا لە پێشمەرگە بکەن مقەیەتی لەلیان بکا، لەوەر ئەوە وجوود پێشمەرگە لە هەر شوونێگ گوزارشە لە ئاسایش، لە ئارامی، لە دڵنیایی.

هەر وەو خاتریشە پێشمەرگە بێجگە ئیرادەی خەڵك کوردستان و سەرۆك هەرێم کوردستان، هویچ ئیرادەیگ تر ناتویەنێد زاڵ بوودە بانێ.

پێشمەرگەی کوردستان زامن ئاسایش و رەوت جمشت نیشتمانی

سۆزان ئەنوەر

هەر لە زویەو مللەت کوردستان لەبان خاك خوەی ژیاگەو وەرگری لە وجوود و کەسایەتی نەتەوەیی کردگەو چیەسە گژ داگیرکەرەیل و نەیشتگە داگیرکەرەیل ئەرا تەنیا ساتیگیش ئاسوودە بوون، هەر وەو خاتریشە دەیەهاو سەدان هەزار قوربانی پیشکەش کردگەو کاروانێگ بێ کووتایی لە شەهیدەیل سەربەرز شایەتی لەبان ئی راسیە ئەیەن.

هەر لەوەر ئەوەیش لە مێژوو، کورد وە مللەتیگ ئازاو چەونەترس ناسریاگەو مێژوونویسەیل وە سەرسامیەو تەماشای ئەکەن.

ئەگەر کەسێگ شەرەفنامەە بەدلیسە و باقی شەرەفنامەیل بخوەنێدەو نەرەی شیرانەو شریقەی شمشێر رووڵەیل ئازاێ کورد ئەژنەفێد ك تویەنستنە زرانی وە دوشمنەیل و داگیرکەرەیل بچەمنن و ناچارێ بکەن لە ئاست گەورایی کورد و کوردستان سەر بچەمنن.

لە سەردەم تازەیش رووڵەیل کورد وە خواست و ئیرادەی پووڵایینەو رویوەروی پیلان و نەخشەی داگیرکەرەیل بوینەسەوەو چەونەترسانە چینە وەرەو پیری مەرگ و بوینەسە(پێشمەرگە)و خەبات دانەوریاگ کردنەسە ریرەو، ك وەو خاتریشە لە هویچ مەترسی و گرفتیگ سڵ نەکردنە.

تومار پڕ لەشانازی و سەروەری پێشمەرگەی کوردستان ئەوەنە دویر و دریژ و پان و وەرینە ك زەحمەتە وە وتار و کتاو یا وە فیلم و درامای فریەیش باس بکریەید، چوینکە وژە خاکیگ لەی کوردستانە نیە ك وەخوین گەش شەهیدیگ سەربەرز قرمز نەوید.

داستانەیل پڕ حەماسەت پێشمەرگەی کوردستان بوی ك تویەنست شکەست وە رژیم بەعس فاشیست باریدو راپەرین مەردم ساڵ ١٩٩٢ بکادە تاج سەر مللەت کوردستان و دویاخریش حکوومەت هەرێم و پەرلەمان و دام و دەزگایەیلی لەلی بایدە بەرهەم.

ناحەزەیل کورد فریە وە خاسی لە سەنگ و گەورایی پێشمەرگە رەسینەو، هەر لەوەر ئەوەیش ئامادە نین ماف پێشمەرگە بیەن و ئەرا ماوەی ١٠ ساڵ بودجەی پێشمەرگە نەرەسننە هەرێم کودستان، چوینکە باوەڕیان ئەوەسە ك وەی شیوە ئەتویەنن ورەی پێشمەرگە کزەو بکەن و لەیوا لەلی بکەن لەبان مەسەلەی نەتەوەیی و نیشتمانی کەمتەرخەم بوود، وەلی بیئاگا لەوەك پێشمەرگەی کوردستان وە باوەڕ قویلیگ و وە چارەنویسیگ حەتمی کوردستان ئەو چەکە کردنەسە شان و ئی ریرەوە گرتنەسە وەر و مەحاڵە لەبان هساو شەرەف و گەورایی نەتەوە دەسوەردار ئەرك و فەرمان پیرووز وەرگری لەخاك و مەردم بوون، هەر وەو خاتریشە جی خوەیە لەیرەو وەگشت ریز و حورمەت و نەوازشیگەو تەماشای یەك وە یەکەی پێشمەرگەیل کوردستان بکەیم و پشتگیری لەلیان بکەیم و داکووکی لە مافەیلیان و ماف کەس وکار خوەیان و شەهیدەیل سەربەرز و ئەنفالکریاگ ئەزیز بکەیم.

چوینکە پێشمەرگەی کوردستان تەنیا زامن مقەیەتیکردن مەردم و خاك کوردستانە، پێشمەرگە وەربەس گشت گرفت و بەدبەختییگە ك روی بکادە ئی وڵات شیرینمانە، پێشمەرگە تەلبەن پووڵایین باخ و کویەو دووڵ و دەیم و نسارەیل نیشتمانە.

تراژیدیایٚ کورد ئیٚزیدی

حەمە دۆستان

چمانیٚ خەو دوینم! هویچ وەختیٚگ لەو باوەڕە نەویم رووژیگ لە رووژان ولاٚتەگەمان رویوەڕوی مەترسی مان و نەمان بوود و سالٚ ٢٠١٤ جەنگ دژ تیرۆریستەیل داعش لە کوردستان روییەیٚد و جاریٚگتر مللەتەگەمان تویش مەترسی جینۆساید بوودەو و لە سەدەیٚ ٢٠ جاریٚگتر دژ وە کوردەیل ئیٚزیدی ئە نجام بدریەیٚد.

گوزەیشتە ئەنفال و هەڵبجە بوی، ئمڕوو نەوبەت کورد ئیٚزیدیە! سەد هەزار منالٚ و جایەلٚ و پیر لەترس مردن، شەنگال هیشتنەسەجیٚ و تەنیا جەوەلٚ شك بردیان و ئەویش باوەش ئەرایان واز کرد.

خیٚزانەیل ئیٚزیدی، منالەیل نازار شەنگال، پەنا بردیانە وەر کویەو جاریٚگتر تابلۆیەیل دلٚتەزن لە میٚژوومان دوبارە بویەو. جینۆساید ئیٚزیدیەیل روینویسیگ بویچگ هۆلۆکۆست و ئەنفال و هەلٚەبجەن، بریٚگ مللەت یەکجار ئەنفال کریا، وەلیٚ کورد فیشتر لە سیٚ جار ئەنفال کریا.

ئەوەسە وەخت گوزەریٚد و تاوتاویٚگ زەنگ مردن کوتیەیٚد، کوردەیل گیرکردگ لە کویەیٚ شەنگال مالٚئاوایی لەلیمان کەن، مردن ها ریٚیەو، مردن چەوشارەکی وەلیانا کەیٚد، لە دووزەخ گەرمایی شوونیٚگ نیە خوەیٚان لەتیٚ بپاریٚزن، قاپی ئومید وەڕوییان بەسیاس و لەناو خوەر و گەرمایٚ وەردالاٚن رکابەری مەرگ کەن، نازانیم ئایا هویر لە چە کەن، چ خوەشەویسیگ لەدەسدان و چوین چەوەڕیٚ کەن لە دونیایٚ نەفامی، ئایا تاوانیٚگ هەس لەوە گەوراتر ك چراخ ژیان بیٚتاوانیٚگ کوشیەیٚدەو تەنیا لەوەر ئەوەك سەر وە ئایینیگ یا مەزەویٚگ یا مللەتیٚگ جیاس؟

لەراسی هویچ ئازاریٚگ شك ناوەیم ك بتویەنیٚد شانٚ بیەیٚد لەشان ئەسر چەوەیل منالٚیٚگ ك ترس زوور ئەرایٚ هاوردگەو تاوان تەنگ لەلیٚ هەلٚچنیە، ئیمە ئمڕوو لەو ئازارەیل ئیوە ژیەیم و هەر وشەیگدانٚ هەزار مانا دیریٚدو ئەسر چەویلدان وەلمانا قسە کەن و پەیام خوەیان رەسنن، وەلیٚ دی نازانیم گونایٚ ئیوە چەس تا وەو شیٚوە جینۆساید بکریەین، تەنیا هەر لەوەر ئەوەگ وە ئیٚزیدی لەدالٚگ بوینە؟!

جینۆساید کورد فەیلی

عەلی حوسێن فەیلی

ئەوەی ک ئەخوازم بخەمە هویردان لە باوەت یەکم جمشت نەتەوەیی ک کوردەیل فەیلی وە شیوەی ئاشکرا و دیار لە ناوی بەشداری کردنە ئەڵەو گەردید ئەرای ساڵ ١٩٤٦ و مەزرانن حزب پارت دمۆکرات کوردستان لە ماڵ فەیلییگ وە ناو عیسا لە بەغدا.

خوەنەوارەیل و بازارییەیل وکارگەرو کاسب و کارمەندەیل فرە یگ لە رووڵەیل فەیلی چوینە ناو رز حزب، ئەویش پشت بەسابین وە خاڵەیل هاوبەش نەتەوەیی و فەرهەنگی و زوڵم تاریخی ک دەرهەق وە مللەتەمان کریابی (لێرە ئەخوازم بویشم باس مەزهەب لەو جمشتە دەور نەیاشت)، دیارە ئی کارە نارەزایەتی حکومەت مەلکی لە شوونێ بی و شیوەی دژایەتی کردن و ئنکار لە شیوەی ئاشکراو راسەوخوە بیە شیوەی ناراسەوخۆ، لەوانەش مەسەلەی ئنکار عراقی بوین ئی بەشە لە مللەت کورد بی ک وەخاتر وایین لە خزمەت سەربازی بڕ فرەێگیان خوەیان وە تەبەعیەی ئیران نویسانبین و یە دەسپیچ و مەهانەی گەورایگ بوی ک لە شوون پەنجا ساڵ گەوراترین تاوان لە دژیان کریا.

خەمە هویردان ک عراق وە داشتن سامانێگ فرە ناوبانگ دیرید وەلی هیچ وەخت لە باوەت سیاسی و ئابووری و فەرهەنگی مەردمەگەی وەزع خاسێگ نەیاشتنە و یە کاری کردگە نەتویەنن فەرهەنگێگ وە جەمەو لەو باوەتەیلە ک ناویان هاوردم دروس بکەن.

وەزع سیاسی و فەرهەنگی و ئابووری ئی وڵاتە دایم تیکەڵ پیکەڵ بیە، یانی حکومەت عراق لە وەختێگ مەزریا ک فەرق و جیاوازی لە ناونی قەومیەتەیلەێ وە تایبەت کورد و عەرەب دیاری بی.

لە شوون جەنگ جەهانی دویم مەسەلەی ئستفادە لە سامان و سەروەتەیل خودادایێ هاتە عەمەڵ، یانێ مەسەلەێ شارنشینی و نیشتەجابوین و کارەیل پویلساز رەواج سەن و کوردەیل فەیلیش لەی باوەتە بێ بەش نەبین، لە شوون نیشتەجابوین وە گەلەو روی لە ئابووری کرد و لە تەف ئقتساد بێ بەش نەبین!

عراق زەمان مەلکی ک دەروازەیل وڵاتەێ ئەرایێ بازاڕ ئازا واز کردبی رێ لە کوردەیل فەیلی نەگرت ک شوون چووڵ کریاگ یەهوودیەیلە بگرن، وەڵێ مۆشکڵ لەورە بی ئەو شێوە یا سیستم سەرمایەدارییە وەل فەرهەنگ و نەریت کومەڵایەتی مەردم هەمخانی نەیاشت، ئەو نویا چوین ئقتسادی هەوەجە و نیازەیل تازە و وەزع ئجتماعی جیاوازێگ داشت ک عراق لە لێ بێ بەش بی.

وە باوەڕم عراق زەمان ئستعمار و مەلکی تویەنست رووح سەرمایەداری و بازاڕ ئازاد بارێدە ناو وڵات خوەێ وەلی نەتویەنست ئەو فەرهەنگە دروس بکا ک هاوسەنگی ئقتسادی بنیات ئەنێ یا پێکهاتەیل قەومی لە یەکتر نزیک بکا.

لەو موشکڵات و گرفتەیلە ک تویش کوردەیل فەیلی هات ئەوە بی ک ئاواییەلە چووڵ کردن و بینە شارنشین، یەش لە نەتیجەی هەژاری و نەداری و بێکاری لە زێدو میلکان خوەیان بی، هەمیش فیشتریان هیچ پیشەیەگ تازە رێ نەئەوستن.

راسە ک کووچ بەشێگ دانەوڕیاگە لە ژیارو تەمەدون و ئەو جوورە ک ئویشن ٢٧ ژیار یا تەمەدون بەشەر لە نەتیجە کووچ وەدی هاتنە،وەلی یە لایەن خاس یا خراو خوەێ دیرێد، من کووچ یا مهاجرەت وە بەشێگ دانەوڕ لە ژیان کورد فەیلی دوینم، یەعنی کووچ و مهاجرەت دڵخواز لە ئاوایی ئەرای شار، لە شارێگ ئەرای شارێگ ترو دویاجار سیاسەت کووچ ئجباری و وەردەوام لە وڵاتێگ ئەرای وڵاتێگ تر کردە تویشمان!

دیارە وەرژە دەوران ئتسعمار نوو وە خاتر یە ک مەرزەیل جوگرافی نادیار بین و بنیاد سیاسی

ئی کارەساتەیلە ئنسان فەیلی ئاوارەکریاگ ناچارکردگە هویر لە خوەێ و ئایندەی بکا، هویر لە قەیران یا ئەزمەی هویەت و مولکیەت خوەێ بکا! لە عراق یا ئیران یا هەر شوونێگ دنیا بوود ئی نگەرانی و ناهومیدیە هاوەلی!!

عراق پاوەجی نەبی ، فرە لە مەردم ئی دیم و ئەو دیم (پیشکوو وە پشت کوو) ئەرای ژیان خاستر و کار خاستر جاوەجا بین، دویا جار وەربەسەیل سیاسی و کومەلایەتی هاتە عەمەڵ و نوای ئی چنە کووچکردنەیلێگ گرت، ئمروو کووچ یا تاکەکسییە یا برێ کەس وەل یەکا وە سەبەب یا ئامانجەیل سیاسی یا ئابووری و قەومی کووچ ئەکەن.

من خەمە هویردان ك کووچ فەیلیەیل لە ئاوایی ئەرای شار لە لایەن هاوزووانەیل نیشتەجێ لە بەغدا پێشوازی ئەلی ئەکریاو شوینهات خاس داشت، ئەوەڵ پیاگەیل و لە شوون ئەوان خانەوادەیلیان چوین و شمارەیان زیاد کرد و ئەویش دەورو نفوزیان زیاتر کرد(بینە بەشێگ چالاك لە جمشتەیل سیاسی عراقی کوردی)، وەڵی ئیمە کەمتر نوورستیمنەسە وەزع سیاسی و کومەلایەتی و شوین خوەمان جوور کورد لە بەغدا چوین شاری بوین شوینهاتەیلێگ دێرید ك دویاجار گرفتەیل گەورایگ وە سەرمان هاورد لەوانەش دەروەدەر کردن و تالانکردن مولك و ماڵان.

موشکڵ گەورا ئەوەسە ك ئیمە لە ولاتێگ بی ئامارو (ئحسا) و بی بەڵگەنامەیل ژیەیمن! ت ئامار زینگەیل نەیاشتوید چوین باس مردگەیل ئەکەی؟! ئیمە شمارەێ دروس و راسکانی شەهیدەیلمان، شمارەی دروس دەرکریاگەیلمان، ئەوانەی زندانی کریان، ئەوانەی هانە دەیشت ولات، ئەوانەی هاتنەسەو نێریمن!

لە وزارەت (هجره و مهجرین) پرسیمن ئامار فەیلیەل نێرن، لە دەزگای شەهید و زندانیەیل سیاسی پرسیمن ئامار نێرن، لە مونازعات مولکی پرسیمن ئامار نێرێ !!

خوازم بویشم ئیمە لە ولاتێگ بی ئامار ژیەیمن و تا ئی مەسەلەیلە یەکلاو نەکەیمن ناتویەنیمن لە باوەت تەئسیر کووچ و ئاوارە بوین ودویاڕووژمان لە ناو ولات یا لە غوربەت قسیە بکەیمن.

بنووڕن، لە ساڵ ١٩٥٧ تا ١٩٧٧ شمارەی عراقیەیل بیە دو بەرابەر یەعنی لە ٩ ملیون بیە ١٨ ملیۆن کەس و ئمڕوو باس لە ٣٣ ملیون کەس ئەکریەد،

چەنێگ لەی شمارە کوردەو چەنێگ لەو کوردەیلە فەیلین؟؟

ئامارەیل نا رەسمی ئمڕوو باس لە کەمتر لە ٢٠٠٠٠٠هزار کەس ئەکەن لە بەغدا ك سەبەبەیل سەرەکی ئی کەمی شمارە تویەنێ جیا لە فشارەیل ژیان و نا ئەمنی ودەرکردن پەیتا پەیتا و فرەو بیسەرو شوون کردن فرە و جرش پاشمەنەیلمان وەل عەرەب بوود.

ت بێ ناسنامەو هویەت چوین تویەنێ لە دروس کرن بڕیار سیاسی و چارەنویس خوەد دەور داشتوید؟ ت ماڵ خاوەن هیچ نید، ناتویەنی وە زووان داڵگی قسیە بکەی، بخوەنی و بنویسی، دیارە مردگیشد لە بان زەوی مینێ! مناڵد ناتویەنێ بخوەنێ، کوڕو دویەتد ناتویەنێ جوور هاوماڵ خوەێ هویر بکا، دایم ترس ها دڵد و ناتویەنی بڕیار بیەی!!

ئیمە لە هویرمان نەچوود داوایەیل رەوا لە حکوومەتەیل شەرعی و پاوەجی مانا دیرێد نە لە رژیمەیل و حکوومەتەیلێگ ك خوەیان شەرعی نین!!

یە هەقیقەتێگ تاریخیە ك فەیلیەیل ئەرای جیۆەجیێکردن پرۆژەی نەتەوەیی یا قەومی کورد وەختێگ شارو ئاوایی خوەیان هیشتنە جێ بوینە نواڕەو، راسە ئیمە گووش نەدایمنە جیاوازییەیل هووزو تایفەو باوەڕەیل دینی و مەزهەبی ناونی کوردەیل، و لەهجەو جوغرافیای ژیان لە هویر خوەمان بردیمن، وەلی مەینەتیەیل ك هاتنە نوامان نە هیشت لەیە فیشتر ئەو نوا بچیمن! دوینیمن مکانیزمێگ ئاشکرا لە دەروین ئنسان فەیلی هەسە جوور لە هویرەوبردن، ئنکار کردن، خەم لە باوەش گرتن، بڕێ جاریش یاخی بوین لە خوەمان و لە قەومیەتیش!!

ئی کارەساتەیلە ئنسان فەیلی ئاوارەکریاگ ناچارکردگە هویر لە خوەێ و ئایندەی بکا، هویر لە قەیران یا ئەزمەی هویەت و مولکیەت خوەێ بکا! لە عراق یا ئیران یا هەر شوونێگ دنیا بوود ئی نگەرانی و ناهومیدیە هاوەلی!!

ئیمە خوەمان و مەزلووم زانیمن وەلی لە هویر نەوەیمن ك حزب بەعس و شوفینیەیل عەرەب تەنیا مللەت خوەیان وە مەزلوم زانن و باقی نەتەوەیل و مەردم غەیر خوەیان ئەگەر کەمایەتیش بوون وە دشمن و داردەس بیگانە زانن! یە راسە ك گشت جارێگ چنە نشان دانە ك بەشە فرەگەی عەرەب لە لایەن کەمینەی کورد، ئامازیق، درووزی، مارونی، و باقی قەومەیل تر زوڵم لە لیان کریاس!!!

هە یەسە ك وەخت دەنگدان لە پەرلەمان عراقی ئەرای یەکم جار لە باوەت وە رەسمی ناسین

جینۆساید کوردەیل فەیلی ك وە گویرەی بڕیار ژمارە ١١ دادگای بالای تاوانەیل و قانوون دەولی حقوق ئنسان جینۆسایدە، برێگ ئەندام پەرلەمان چوینە دەر تا نصاب قانوونی نەمینێ! یەش وەوخاترە ك ئیمان وە ئەوە نەیاشتن حکومەتێگ عەرەبی زوڵم لە عراقی غەیر عەرب کردوید، ئەوان چنە نووڕنە مەسەلەگە یە ئەرای بەرژەوەندی یا مەنستن ئوممەی عەرەبی لازمە!

ئەفلاتوون ئویشێ هەرچ هاوبەشی و موشارکەی ئنسان لە دروس کردن بڕیار و ژیان فیشتر بوود، ئەو ئنسانە خوەشبەخترە یا سەعادەتی فیشترە ! ئمجا هاوبەشی و موشارکەی ئیوە، زەخت و فشار ئیوە ئەتویەنێ ئەو رەئیە دروس بکا ك سیاسەت حکومەتەیلە ئاڵشت بکا، نە سکوت ئیوە!!

ئەخوازم بویشم بەعس تەسفیرچی و ئەنفالچی ترس و ناهومیدییگ خستە دڵ و دەروین گەورا و بویچگ

ئنسان فەیلی ك ئەرای هەرکوو بچوود هاوەلیا، فرەمان و فرەوەخت ئی پرسیار یا سوئالە لە خوەمان پرسیمن ك فەرق و جیاوازیمان وەل باقی مەردم چەسە، نە فەقەت ئەوانەی دەرکریان بەڵكم منالْ ئەوانەش ك لە غوربەت هاتنەسە دی، ئی راسیە لە چەوەیل داڵگ و باوگەیلیان خوەنن ك ترس لە ئایندە و لە سیاسەت بیەسە فاكتەرێگ ئەرامان، بایەد هەق بیەیمنە ئەو منالْەیلە ك بویشنەمان ئی گوزەیشتە هن ئیوەس و ئیمە نیەخوازیمن شەریكدان بویمن.

بنوورن ئی كارەساتە چە وەسەرمان هاوردگەو چوین خانەوادەیلمان لەیەك ئابریاس، ئیمە فەیلیەیل دووبەشیمن، ئەوانەی لە ئەنفال نەجات پەیاکردن و دەرکریان ك وەدەلیل تەئمین نەبوین نیازەیل فیزیکی یا گوزەران ژیان لە دەریونەو رمیان و ئەوانەی لە عراق مەننن وە دەلیل نەبوین ئەمنیەت و ئارامش رووژی هزار جار مردن وە چەو ئەدین.

وە ئیمەی فەیلی ئویشن بایەد خوەدان ئسبات بکەن! راسە ك ئیمە لە ژیان نیاز وە یەکەونان پەیوندەیەیل ئجتماعی و ئابووری و فەرهەنگی و سیاسی دیریمن وەلی لە هویر نەوەیمن ك لە عراق بەعس و وڵاتەیل غوربەت ئی نیازەیلە وە ئاسانی وە دەس نەهاتگە و ئەوەی ك روی دا ئاسایش ئەرامان نەهیشت، هەویەتمان گوم بی، من لە ئیوە پرسم: ئەرا کوردەیل فەیلی زوی عەسەبی بوون، خەم گرنە کووڵ؟ و هس وە بی کەسی و تەنیایی ئەکەن لە ژیان؟

ئەرا زوی کەسوکار خوەمان لە هویر ئەوەیمن؟ لە باوەت ئەوەی ك وەسەرمان هاتگە زانایێگ قسیەی رەینێگ دیرێ، ئی بەڵا ك وەسەردان هات لای برێگمان رووح جەنگخوازی دروس کرد و لای برێگ رووح ناهمێدی!!ئنسان فەیلی وەختێگ دەر ئەکریەید، بیسەروشوین ئەکریەید،موڵك و ماڵی چەپاو ئەکریەیدن ، کەرامەتی ئەخەنە ژیر پا،دائم ها ژیر چەوەدیری‌و هەرەشەی لە ریشگ دەرهاوردن زوان و هویەتی ، دیارە تەنیا چشتێگ رووژانە هویر وەپی ئەکا دەردیل ئاوارەیی و بی کەسی خوەیە، ئنسانێگە بی میلکان و بی ماوا، ژیانی پڕە لە چشتەیل نادیار وەلی تەنیا چشتێگ دیار ئەوەسە ك ئی کارەساتە وە یەکجارو یەك رووژ تەمام نەبیە! فرە کارەسات تر ئجتماعی، سیاسی و دەروینی و تەنانەت ئابووری هانە دەر کەل و نوای گوزەران خوەی و خانەوادەی گرن، دیارە تەئسیر ئی کارەساتەیل لە کەسێگ ئەرای کەسێگتر جیاوازەن یەکێگ یاخی ئەدێ و یەکێگ ناهمێد و گووشەگیر، چوین تەجروبەیل ژیان هەر کامیان جیاوازەن وەلی وە باوەڕم ناهمیدی و گووشەگیری لە ناومان فیشترە!!چوین شەهید ئیمە شەهادەی وەفات نێڕێ، شوون مەزار نێڕێ، چمان ئویشن لەو شوێنە ك شاهد نەیاشتوود ، شەهید نیە!

راسە ك وە قسیە لیرەو لەورە باس ئجماع ئەکریەید ك گشت لایەنەیل سیاسی لە بان مەزڵومیەت کوردەیل فەیلی هاودەنگن وەلی یە راس نیە! چوین هیچ هاودەنگیەگ راسکانی لە ناو لایەنەیل سیاسی لەی باوەتە وجود نەیاشتگە! ئەرای نموونە کەمتر لایەنەیل عەرەبی تاوانەیل بەعس دەرهەق وە کورد وە جنوساید ناسن.

لەو وەختەو ك دادگا ئی تاوانە وە جنوساید ناسی ئەنجومەن وەزیرەیل عراق فدرالی بەیان دەرکردو وە گویرەی بریار ٤٢٦ لە تاریخ ٢٠١٠/١٢/٨ دویاتر مەکتەبێگیش ئەرای کاروبارەیلمان مەزران و وەت ك پابەندە وە بریارەیل دادگا ئەرای گلەو خوارن گشت هەقێگ کوردەیل فەیلی و نەهیشتن ئاسەوار تاوانەیل، هەمیش ریاست جمهوری بەیان دەرکرد و دویاجار خواست مەکتەبێگ ئەرای ئەو دویا چوین کاروبارەیلمان بمەزرنێ ك پروژەگە تەمان نەکریا،

تاوان بەعسیەیل لە بەغدا دەس وەپی کرد و وەباوەڕم هەمیش بایەد لە بەغدا ئاسەوار ئی زوڵمە نەمینێ هەرچەن زانیمن وەل ئەوەیا ك حکومەت ئمروو لە بەغدا ئمکانات فرەێگ هاوەر دەسی وەلی موشکلات فرەش دیرێ!!

دادگای تەمیز بڕیارەگە پەسەند کرد و حوکم قەتعی بردو یە دەس ئەنجومەن نوینەرەیل واز کرد تا بڕیارەگە چەسەند بکا ، وە بان یانەشەو لای خوەما جوور کورد، سەروکایەتی هەرێم و حکومەت هەرێم و پەرلەمان کوردستانیش دەستخوەشی لەو بریار دادگا کردن و پشتگیری جیوەجیکردنی کردن،وەلی خەمە هویردان لە شوون ٤٤ دانیشتن دادگا ك لە ٢٠٠٩/١/٢٦دەس وە پی کرد و لە ٢٠١٠/١١/٢٩ تەمام بی و لە شوون لەیەکو داین بەڵگەیل تاوان و قسیەیل شاهدەیلە ئەرای تاوانێگ چنە گەورا وە گویرەی مادەی ١١ لە قانوون دادگای باڵای تاوانەیل تەنیا ٣ کەس حوکم ئعدام دریان:

١- سەعدون شاکر ٢-مزبان خزر هادی ٣-عزیز صالح و چەن کەسێگتر وە زندان مەحکوم کریان لەوانەش تارق عەزیز.

لە ساڵ ٢٠٠٨ ئەنجومەن نوینەرەیل عراق لە بڕیار شمارە ٢٦ خوەی ئویشی ئەوەی ك دژ مللەت کورد لە کوردستان کریا لە کوشتن و بڕین وە گویرەی گشت یاسایەیل ناو دەوڵەتی ئەوە جنوسایدە!

دیارە بریار دادگا لە باوەت کوردەیل فەیلی سێیم بریار دادگا بوی ك ئەو جوور جنایەت لە حەلەبچەو ئەنفال و ئی تاوانە وە جنوساید ناسی.

وە گویرەی تەبیعەت نزام سیایی عراق ك حزب بەعس خاونی بی وەختێگ لە ساڵ ١٩٦٣ هاتنە سەر حوکم یەکم جەنگیان وەل کوردەیل فەیلی لە (عگدالاکراد)بی جار دویم ك لە ساڵ ١٩٦٨ هاتنەو ئەرای دەسەڵات سیاسەت و سناریۆی خوەیان ئاشکرا کردن ك حزبێگ شوفینی ئامادە نیە غەیر عەرەب لە بەغدا وە خاوەن ماڵ بزانێ، راسە لە ساڵ ١٩٧٠ وەرەو دویا مەوج تەسفیرات یا دەرکردن و مەهانەی تەبەعیەی ئیرانی دەس وەپە کرد و ساڵ ١٩٨٠رەسانێ وە بانترین حەد خوەی و تا رووژ رمیانی دەس لەی سیاسەتە نەڵگرت!

تاوان بەعسیەیل لە بەغدا دەس وەپی کرد و وەباوەڕم هەمیش بایەد لە بەغدا ئاسەوار ئی زوڵمە نەمینێ هەرچەن زانیمن وەل ئەوەیا ك حکومەت ئمروو لە بەغدا ئمکانات فرەێگ هاوەر دەسی وەلی موشکلات فرەش دیرێ!!

چوین رژیم رمیاگ بەعس وە تەغیر و ئاڵشت کردن دموغرافی و ئتنوغرافی هەوڵدا نشانەیل بوین کورد لە وەسەت و جنوب و وە تایبەت لە بەغدا نەمێنێ ئی رژیمە وە نوینەرایەتی گشت شوفینیەل عەرب ناچار کورد نەژادەیل ئەکرد رەگەز یا قەومیەی خوەیان بکەنە عەرەب لە ژێر ناو (تصحیح القومیه) رێ وە کورد ئەدا خوەیان بکەنە عەرەب وەلی عەرب هەق نەیاشت قەومیەی خوەی ئاڵشت بکا!

ئیمە زەرەرمەند گەورای ئی سیاسەتە بویمن،! فرەمان بوینە عەرەب و لە خاسترین وەزع جەرش کردن ، ئمروو کەمیان دووبارە قەومیەی خوەی (تصحیح) ئەکا تا هەم لە نوو بوودە کورد چوین ئی ئاڵشت کردنە لە جوگرافیا و کەلتوور و دابونەریتەیل کومەڵایەتی ئەو ئنسانە تەئسیر کردگە، لە لایەگ تر وە نەمان سەدام شوفینیەیل عەرب لە ناو نەچینەن!!

دیارە جیا لە مەسەلەی مەزڵومیەت جیاوازی و فەرق هەس لە ناونی ئەوە ك دژ کورد کریا وەل ئەوە ك دژ عەرەب شیعە کریا!!

- ئەوان جنوساید سیاسی و مەزهەبی کریان وەلی کورد جنوساید قەومی، فەرهەنگی و کەلتووری و ئقتسادیش کریا.

ئیوە زانن ك مەنستن هەر مللەت و جەماعەتێگ (دموغرافی یا ئتنوغرافی) لە شوونێگ نیاز وە ئەوە دیرێ ك لە روی ئابووری و گوزەران ژیانیان تەئمین بکا، بەعس لە یەکم گورز خوەی ك وەشان بنەوای ژیان یەعنی ئقتسادمان کردە ئامانج خوەی و یەش قوناغ وە قوناغ جیوەجی کرد ك رەسیە غورفەی توجارە و گرتن شمارەێ فرەێگ لە بازرگانەیل فەیلی لە یەك رووژ:

-هەرچە بکرداید نیاز وە بەڵگەیل رەسمی یەعنی (شهادە عوسمانی) داشت

-شمارەی مەزرانن رووژ وە رووژ کەمتر بی.

-کاروبار ناو بازار رووژ وە رووژ سەختتر بی.

-دەرس خوەنین کەفتە ناو کرِ شوفینیەت.

- ناوەیل کوردی ناوچەیل کورد نشین لە ناوراست و خوارگ عراق ئاڵشت کریاو مەسەلەی موڵکداری بیە ئارەزووێگ کەمتر وەپی ئەرەسین.

لێرە خوازم بویشم ؛ وەختێگ ئویشیمن فەیلی، یەعنی کورد! چوین فەیلی غەیر کورد نێریمن و نیاز وە ئەوە

نێریمن دایم بویشیمن کوردەیل فەیلی! چوین ئیمە بەشێگیمن لە کورد و دەردەیل ورەنجەیلمان هن مللەتەمانە، وەلی تایبەتمەندییەیل فەیلی لە میلکان تا مەسەلەی مەزهەب و برێ عادات و تەقالید ئەکادێ کەمینە یا ئەقەلیە لە ناو مللەت خوەی! دیارە ئەقەلیەتەیل لە دنیا فرەن وەلی رێ چارەسەر کردن کیشەیلیان کەمە و جوور یەك نیە.

یە راس نیە ك ئمروو جوور راگەیاندن دەم بەسیاگ کوردی لە باوەت وەزعیەت گشت کیشەیلە بخەیمنە پای مەزهەب و ئسلام سیاسی ، چوین یە وە مانی ئەوە نیە ك چوین ئەکتیف نیە یا فەیلی چیەتی ئەکا، ئنکار قەومیەی خوەی ئەکا! زوڵمو زوور دیارو نادیار، رەسمی و نارەسمی، تەئسیر لە لی کردگە و ئمروو ك مەزهەب لە عراق دەور دیرێ خوازێ هەرەشەیل لە بان خوەی کەم بکا، خوازێ فاسلە

یا مەودای ناونی خوەی و دەسەڵات ك ها دەس شیعەی عەرەب کەمتر بکا،! ت خاك ، وەزع سیاسی و دموگرافی ئقتصادی و ئجتماعی دژدە ، وە تایبەت لە ناونی کومەڵگەێگ عەشایری عەرەبی نە عەشیرە دیری و نە دەور ، ئاسانترین رێ ئەوەسە بکەفید وەل هاو مەزهەب خوەد !! یە تەلاش و کووششە ئرای مەنستن نە ئەونوا چوین وە خاتر یە ك ت لە ناو دایرەێگ خرخوەیو ناتوەنی جوور فارس و عەرەب و تورك هاوساد ، دین و مەزهەب ئەرای مەزرانن ئمپراتوری و دەسەڵات وە کار باری!!

نەتەوەیل یەکگرتگ وە گویرەی برێگ بریار چەن دادگا ئەرای تاوانەیل جەنگ لە باوەت یوگسلافیا وە بریار ٨٠٨ وە هەمیش بریار ٩٥٥ لە باوەت رواندا و دویاتر ئەرای سیرالیون تەشکیل دا، هەر لەو شیوە لە رووژ ١٨ای تشرین یەکم ٢٠٠٥ وە گویرەی فەرمان شمارە ١٠ دادگای باڵای تاوانەیل لە عراق مەزریا و وەگویرەی مادەی ٢٤ قانوون ئەو دادگا و قانوون اصول محاکمات الجزائیە شمارە ٢٣ی ساڵ ١٩٧١ و تعدیلات گشت ئەو قانوونەیل ك پیشتر دەرچینە خریانە ژیر پەروباڵ ئی دادگا!

یە دادگاییێگە ئەرای تاوانەیل جنوساید و نووریدە قانوونەیل دادگایەیل عقوبەی ناو دەوڵەتی و کار وەپیان ئەکا ، یەعنی ئی دادگا تویەنی گشت تاوانبارەیل ك لە ١٩٦٨/٧/١تا ٢٠٠٣/٥/١ لە تاوانکرن دەس داشتنە وە گویرەی مادەیل ١١و١٢و١٣و١٤ی قانوون دادگا لە هەرکوی عراق بن یا تاوانبار عراقی و غەیر عراقی لە بان خاك عراق محاکمەو سزایان بیاد.

ئیمە زانیمن لە ساڵ ١٩٢١ دەوڵەت عراق وە شیوەی تەبیعی یا سروشتی لە داڵگ نەبی و ریکەفتننامەی ١٩٢٩ قەسر شیرین تیر خەلاس دا لە پەیوەندیەیل هاتن و چگن کوردەیل فەیلی لە ناونی ئیران و عراق ، یەش وەو خاترە ك هەردولایان سیاسەتێگ شوفینی

وەراوەر وە کورد وەکار هاوردن،

- کوردەیل فەیلی لە ئنقلاب ٨شوبات ١٩٦٣لە وەراوەر بەعس وسان(یە نوکتەی تاریخییەگە ك بزانیمن ژنەیل فەیلی دەور گەورایەگ لە و داستانە داشتن هە وەو جوورە ك لە قوربانی دان و ئاوارە بوین و دەروەدەری شان وەشان باوگ و براو شوی خوەیان ئازار دین وەلی وە داخەو کەمتر باسیان کریاس).

-سەرۆك بارزانی لە کونفرانس کوردەیل فەیلی لە ٢٠٠٥/١٢/٣لە هەلێر وەت: گشت بایەد یە بزانن ك کوردەیل بەغدا وە شیوەی سری کومەکەیل مالی وە شوورش ئەیلول ئەرەسانن.

-خوازم بویشم بریارەیل سەددام وە بەرنامە بی، جوور بریار ٦٦٦ك لە ساڵ ١٩٨٠ دەرکریاو وە گویرەی ئەو بریارە جنسیەی عراقی یا ماف عراقی بوین لە کوردەیل فەیلی سەنریا.

-بریار ژمارە ١٥٠لە ١٩٨٠/١/٢٨یەعنی ٣مانگ وەرژە دەس کردن و تسفیرات دەرچی ك مەنع ئەو عراقیەیلی ئەکرد ك لە دەزگایەیل حکومەتی کار بکەن ك ژن بیگانە خواستوین!

-لە ١٩٨١/٤/١٥بریار ژمارە ٤٧٤دەرکریا ك ئجازە ئەدا وەو پیاگەیلە ژنەیلیان تەلاق بیەن ئەگەر ئەسلیان ئیرانی بوود لەوەراوەر یە عەسکەری ٤هزار دینار و پیاگ مەدەنی ٢هزار وپانسەد دینار وەپی ئەدریا.

-وە گویرەی بریار ١٦١٠ك لە ساڵ ١٩٨٢دەرچی، مەنع کریا ژن شوی دار بیگانە موڵکو ماڵ مەنقول و غەیر مەنقول بیادە شویە عراقیەگەی.

فرە بریار ارتجالی و شوفینی لە لایەن وەرپرسو کاروەدەس بەعس و سەربازەیل عراقی دژ وە هاووڵاتیەیل فەیلی ئەکریا ك رژیم شاکامی وەپیان ئەوردو هیچ سزایێگیان نادا، وەی خاترە رەسانن و باس ئەو رویدادەیلە لازمە چوین رەسانن چنە مەعلوماتێگ و دراسەی وەزع فەیلیەیل و سەبەبەیل

چنه تاوانێگ وەخت و ئمکانات خوازێ.

وە باوەرم فەیلیەیل تەنیا مەردمێگن ك لە شوون رمیان حزب بەعس نەتوەنستنە خوەیان لە نوو یەك بخەنن ئەرای نموونە شیعە توەنست شوین سیاسی و هویەت خوەی لە گشت شوونییێگ عراق بتەو بکا.

دڵنیام وە بان یە ك ساڵەیل فرەیگە هەوڵ ئەدەیمن عراقیەیل رازی بکەیمن ك ئیمە مەردم وەتەن دووسێگیمن، وەلی هیمان فەیلی موشکل مەشروعیەت دیرێ، ناسیونالیزم عەرەب ك سیمای رادیکالیزم سیاسی سوننی لە بان ناوچەگە حاکم کرد، فەیلیەیل جوور مەتەڵ ئاسایشی (معمای امنی) بەغدا ئەدین! هە یە بی ك رژیم وە بوین فەیلیەیل لە بەغدا هس وە نائەمنی ئەکرد.

پەیوەندییەیل فەیلیەیل ئمروو وەل هاو نژادەیل خوەیان لە هەریم کوردستان فیشتر سیاسی و سووزداریە تا روشنهویری و فەرهەنگی.

نەتیجەو شیوەی پەیوەندییەل لە ساڵ ١٩٧٥ تا ٢٠٠٣ سکوتێگ کوشندە بی! هەردولا خوەنستنێگ واقعی ئەرای وەزع یەکتر نەیاشتنو هیمانیش ئەوەی ك ئمروو لە کوردستان سەبارەت وە کەمینەی فەیلیەیل لە ناو عەرەب فرە نویسریەگ تەوسیف و شەرحە نە تەحلیل، زوڵم و کووچ وەپیکردن و دەرکردنیان باس ئەکریوید وەلی باس شیوەی مەنستنیان ناکریەید ك ناچار بین تاکتیەکەیل جوور وە جوور وەکار بارن !!

لە شوون ٢٠٠٣ ك شیعە بیە باڵادەس و نزام سیاسی عراق ئاڵشت بی،هەم لە نوو مەسەلەی فەیلی وە شیوەی دروس لەیەکەو نەدریا، وەباوەرم ئیمە نیاز وە جواو دان ئی پرسیارە دیریمن؛ ئەرا کومەڵگەی فەیلی چ لە ناو عراق و چ لە دەیشت عراق وە ئاشکراو وڵ واز و قویلتر باس ئەو مۆشکلاتە ناکا ك تویشی هاتگە؟! زانیمن ك مەسەلەی مەنستن ئەولەویەت ئنسان فەیلی یە نەبیە ك چە شەرعیە و چە ناشەرعی! کەفتنە دویای لە کاروبار کومەڵایەتی، سیاسی و فەرهەنگی وە تایبەت لە دەوران حوکم بەعس ئی باوەرە دروس کرد ك کومەڵگە پشتیوانی نیە!

روشنهویرەیل پشت لە لیان کردنە، پیاگەیل دین تەنیا دوعا ئەرایان کەن! سیاسەتیش ك تەنیا ئەرای حزب بەعس حەڵاڵ بی ئەوان وە بیگانە ناو ئەبرد!

بەعس هیچ عەلاقەیەگ وەشوهرەت فەیلیەیل نەیاشت لە دروسکاری و پشتکاریان، و چویە ناو پروسەی دەرکردنیان، یە سەرەتای دوچەوەکی و رەگەز پەرستی و جیاکاری قەومی و مەزهەبی بی ك دویاجار وە بیسەروشون کردن جوانەیل کارەساتەگە تەمام بی.

ئیمە ئمروو دوینیمن ك ئاوارەیل ئەرای هاناداین یەکتر برێ ریکخریاگ و مەرکەز مەزراننە، وەلی وەخاتر یە ك تەجروبەگە تا ئمروو چنە ك خوازیمن سەرکەفتگ نەبیە، و حزبەیل و لایەنەیل سیاسی فرە پیشوازی لەی جمشتەیلە نەکردنە، مناڵەیلمان و ئاوارەیلمان وە خاتر زاراوە یا لەهجە و هەمیش مەزهەب فیشتر وەل بیگانەیل ئەڵسوبنیش دیرن!! فاسلەیەگ دروس بیە ك بایەد بوینیمنێ و ئعتراف وە پی بکەیمن.

من نیمە سەر ئەو باوەرە ك ناسینمان جوور کەمینە یا ئەقەلیە بتویەنی دفاع لە حقوقمان بکا (نزام کوتا)! ئیمە بەشێگیمن لە یەك مللەت ك لەناو عەرەب بەغدا کەمینەیمن وە شمارە نە هەق و حقوق! دەزگایەیل حکومی لە رییەیل جووروەجوور سیاسەتەیل شوینیستی خوەیان وە بان فەیلیەیل جیوەجی ئەکەن ، خەمە هویردان ك مەدرسەی فەیلیەیل ك ساڵ ١٩٤٥ دروس کریا و لە زەمان بەعس بەسریا تا ئمروو واز نەکریاس! ئەوەی کریاس کوپی پیست ناوەگەیەو مەدرەسەێگ فەقیرانە لەو نزیکیەیلە ناو فەیلی لە بانی نریاس!

وە باوەرم ئەو زەخت و زوورە و نەبوین سیاسەت روشن و دەسمەیت قایم لە لایەن هاورگەزەیل و سەرکردایەتی سیاسی کورد فەیلیەیل ناچار کرد هانا ئەرای ئمکانات دەسەڵاتدارەیل مەزهەبی هاو مەزهەب خوەیان لە عراق ئمروو بووەن! راستە زیاد باس قەومیەت ناکەن وە خاتر یە ك لە سزای عەرەب شوفینی دویر بوون، وەلی هیمان لە بوونەی نەورووز ئومیدمان وە باوەرەیل قەومی مینێ!!

ئیمە نادێ ئهتمام فەیلیەیل وە مەزهەب لە بان حساب قەومیەت بزانیمن، یە ئەرای دویر کەفتن لە خەتەرە، ئەرای وەدەس هاوردن سووز و هاودەنگی و تەئمین باروگوزران ژیانە! جوور ئەندامەیل کومەڵگایەگ ناموستەقر، هیمان فرە دەردو زویخ و موشکلات ها لە رێیان، هەمیشە لە تون و تیژی باڵادەسەیل شوفینی ترسن و یە کارێگ کردگە لە دەروینەو ئستقرار نەیاشتوونن ئمجا باوەر وەی شوعارە دیرن و ئویشن (چنە ئەڵسوبنیش بکە ك ئحتیاتی فیشترو خەتەری کەمتر بوود) یە پرسیارێگە لە ئایندە جواوی شنەفیمن.

فەیلیەیل و احزاب

لە تاریخ مللەتەیل هەمیشە وە خاتر برێگ نەف و بەرژەوەندی وەل یەك جەمەو بینە و مەردمیش هە وەو چنە جەم بەسانە تا لە چوارچیوەی بەرنامەیگ گشتگیر تەقالا بکەن ئەرای یە ك شوین خوەیان قایم بکەن یا ئامانجەیلیان وە دەس بارن.

وجود حزب و ریکخریاگەیل مەدەنی ئەرای ئیمە چ سوودێگ دیرێ؟ شەریحەیەگ جوور ئیمە ئەگەر حزب نەیاشتوود چە لە دەس ئەدا؟ مللەتەیلێگ ك حزب دیرن چ خوەشیەگ دینە؟ گشت باوەر دیرن ك تاریخ جامەك عبرەتە ئەرای یە ك ئنسان لە ئشتباه یا غەلەت دویری بکا یا دوبارەیان نەکا، ئایا تەجروبەیل سیاسی و چالاکیەیل مەدەنی ئیمە لەی ئاستە بیە ك جواو نیازەیلمان بدا؟ لەیەکتر نزیکمانەو بکا یا چەواشەی یە پەرشوبڵاومان کردگە؟!!

ئیمە زانیمن ك گەورایەیل قەزیەی فەیلی نەتویەنستن جوور قەدیمە مەردم هان بیەن لە جمشتەیل سیاسی و ئجتماعی و فەرهەنگی و مەدەنی بەشدار بوون، مەردمیش دڵخوەش نین وە تەئسیر گوزەیشتەی ئی باوەتەیلە لە بان ژیان ئمروویان، پرسیارەیل فرەیگ هەس ك جواو خوازێ و جواوگەی تەنیا لای ئیمە نیە ، بەڵکم ها لای گشت فەیلیەیل! تویەنم بویشم ك تەقلیدی بوین شیوەی فکرو کارمان ، لەو سەبەبەیل ئەساسیە ك وەل نیاز شەریحەگەمان و واقع ناخوەنی و ناگونجی، هەمیش شێوەی دروس کار جەماعی لای ئیمە جی نەکەفتگە و روحیەی وەدەس هاوردن ئمتیاز قەویترە لە روحیەی وە دەس هاوردن هەق عام یا گشت، مەردم دی خوڵك نێرن بچنە ناو حزبەیل و ریکخریاگەیل فەیلی وە خاتر ئەوە ك دەسکەفت و دەسهات واقعیان کەمە! خوازم بویشم لە فرە حالەت بینەسە شوونێگ یا کارێگ ئەرای تەئمین ژیان یا وە دەس هاوردن ئمتیازات!! فیشتر لە ئەوە ك کار بکەن قسیە ئەکەن ، لە باوەت ئامانج و هەدەفەیل فرە ئویشیمن و باس بەرنامەیلێگ ئەکەیمن ك هیچ وەخت نایەریمنانە عەمەڵ، لە بان چشتەیلێگ تەوافق ئەکەیمن ك لە سەرەتاو دیارە جیوەجی ناکریەن!

باس ئمکانات و بەرنامەیل واقعی و کارا ناکەم ، وەلی ئویشم ك تایبەتمەنییەگ ئنسان فەیلی ئمروو ئەوەسە فرە باوەر وە تەقدیرو چارەنویس لە نوا نویسیاگ خوەێ دیرێد! یەسە ك نیاز وە تەقالا و کوشش ئەرای وە دەس هاوردن مافەیلی وە بی فایدە زانێ و ناهمێ چەوەرێ رویداگەیل ئەکا، ناخوازێ وەزع خوەی ئاڵشت بکا ! ئویشی هەرچە بخوازێ بدێ ئەدێ و یە پشت ئرادەمان ئەرای ئەو نوا چوین شکانیە و گشت رێیەیل لە نوامان بەساس.

کوردەیل فەیلی و تەبەعیەی سیاسی

جەلال باقر

لەی رووژەیلە لاپەڕەیلیگ فیشتڕەو لەباوەت کێشەیل فەیلی یا باوەتەیلیگ ك ناونیشان فەیلی گرتگەسە خوەیَ لە فەیسبوك یا پالتالك، ك یەیش دیاردەیَ خاسێگە تا رادەێگ و ئەراچە دەنگ گەورایێگ نەوِد ئەرا کوردەیل فەیلی.

وەلی ئایا چەنێگ لەی لاپەڕەیلە وە راسی گرنگی ئەیەنە کێشەی فەیلی و هەوڵ پێشکەفتنی ئەیەن و تا رادەیگ ئامانجەیلی ئەخەنە روی و ئەراچە ئی ناونیشانەیلە هەڵوژنن!!!.

ئیمە ئەگەر ناو کورد فەیلی هەڵوژنیم، بایەسە ماف خوەیَ بیەیمنە ئی ناوەو شەهیدەیل کورد فەیلی بخەیمنە وەرچەومان و دویرەو بکەفیم لە هەر خراوییگ و لە هەر چشتێگ ك دویرمانەو ئەخا لە کێشەی سەرەکی.

ئیمە لێوا دوینیم ك جێ داخە برێگ لەو لاپەڕەیلە بویەسە دەروازەیگ رەسانن ئەرا کەسەیل تر وەبێ لەوەچەوگرتن مەویسی کوردەیل فەیلی و باوەڕیان ئەوەسە خزمەت پێشکەش ئەکەنە ئی پێکهاتەی زوڵلێکریاگە ك وەدەس رژیمەیل ستەمکار یەك لە شوون یەك عراق نالاَن.

کوردەیل فەیلی هویچ چشتێگیان کەم نیە ئەرا ئەوەك وە هێزەو بچنە ناو پرۆسەی سیاسی لە عراق و مێژوویانیش شایەتیدەر ئی چشتەسە، وەلی من سەرم سِمینید لەوەك ئایا ئەراچە مەردمانیگ هویر لەوە کەن ك کورد فەیلی بایەسە لەرێ حزب و رەوتەیل ترەو کار بکەن؟

لەێرە ئەرا نموونە ئویشم: ئەراچە پەیکەریگ ئەرا شەهیدەیل فەیلی لە یەکێگ لە مەیدانەیل بەغدا دانانریەێد، یەیش لەوەختێگ ك وەرجە پەنج ساڵ هونەرمەندێگ عراقی ئەو پەیکەرە تەمام کردگەو کووان ئەو حزبەیل عەرەبی و کوردیە لەی مەسەلەی پەیکەرەو ئەراچە ئی کارە جیوەجێ ناکریەێد وەتایبەت ئیسە پەیکەرەگەیش وجوود دیرێد لە ناو ئەمبارێگ و چەوەڕێ ئەوە ئەکا کەسێگ هەڵیبگرێد و دامەزرنێدەێ.

ئمجا ئەگەر ئەو حزبەیلە ك وجوود دێرن لەناو حکوومەت عراقی و ناخوازن ئۆتۆمۆبیلیگ کلبکەن و ئەو پەیکەرە بار بکا، ئەی چوین چەوەڕێ کێشەیل گرنگتر لەلیان ئەکریەێد، ئایا ئەو حزبەیلە شەرمەزار نین لە خوەیان لەی فەرامووشکردنەو ئایا نەخش ئیچنە لاپەڕەیلیگ چەس؟

تەنانەت مەسەلەگە رەسیەسە ئەوە ك قسەیَ نەسەق و خراویش وە یەکترێ بکریەێد لەوەختێگ باس ئەکەن و رەخنە لە چین ولایەنەیل ئەگرن جوور ئەوەك وەرگری لەوانە بکریەێد ك نوێنەرایەتیان ئەکەن لەناوخود عراق و لە دەیشت عراق و نوێنەر خوەیانیش دێرن لە رەسانن و ماڵپەڕ و کەناڵ و دەس دەرکییش ها پشتیان ئەرا وەرگریکردن لەلیان.

ئەڵڵاّجەویش ها لەورە کورد و عەرەبیش تاوانباریان کەن، ئمجا لەلیان هەن هەر دگانیش وە کورد نانەن و لەلیانیش هەن وە رافزی تاریفیان کەن و لەلیانیش وە ئیرانی ناویان بەن و مەردمانیگیش ئویشن زوورم کوردەیل فەیلی بوینەسە عەرەب و نازناو عەرەب هەڵگرتنە، ئایا ئی گەمەبازیە تاکەی، ئایا ئەو زوڵم و ستەمە ك تویش کوردەیل فەیلی هات بەس نەوی؟

ئیسە وەخت ئەوە هاتگە هووشیارەو بویمن و گفت خاس بیاشتویم و جورئەتدار بویمن و تەماشاێ مەسەلەگە وە ئەقلاّنیەتەو بکەیم وەبێ سووزداری جارێگ وەناو نەتەوەو جارێگ وەناو مەزەو، ئایا تاکەیَ چەوەڕێ، تاکەیَ خزمەت ئەوانە بکەیم ك ناخوازن چشتێگ ئەرامان پێشکەش بکەن؟

من نیەویشم لە نەتەوە یا مەزەو دویرەو بکەفیم یا هەر هویر و باوەڕێگ، وەلێ نەبایەد بویمنە پیەلێگ ئەرا کەسەیل تر و بایەسە حورمەت یەکترێ بگریم لەڕوی مەزەو و ئایدۆلۆجیا و بایەسیشە بەرژەوەندی گشتی کوردەیل فەیلی لەوەرچەو بگریم و بویمنە قەوارەێگ سەروەخوەیَ فەیلی و سەر وە هویچ لایەنێگ نەویمن و دی بەسە ئی دروشم و ناونیشانەیل گەورایَ بێ کردەوە.

فەیلیەیل و بێدەنگی کوشندە

گوڵ سوو

هەرچەن تون وتیژی و کووچ و کووچ وەپێکردن و راونـاین رووڵەیل ئی وڵاتە فێشترەو بوود، ئەوقەرەیش حکوومەت و لایەنەیل پەیوەندیدار خوەیان لەلێ دویر گرن و خەمسەردن لە لاوردن زوڵم وستەم لەبان ئەوانەك زوڵم و ستەم لەلیان کریا لەلایەن رژیم بەعس رمیاگ،

هەر وەو خاتریشە مادام هێمان قەیرانەیل و کووچکردن و تاوان درندانە وەردەوامە، ئاساییە ك کێشەیگیش جوور"کێشەی کورد فەیلی" لەو کێشەیل سەرەکیە نیەو لەبان مێز چارەسەر باس نەکریاگەو لەبەرنامەیل کارنامەی حکوومەت یاد نەکریاگە.

ئەرا ماوەی فێشتر لە دە ساڵە هێمان ئی کێشە چارەسەر نەویەو بەرواریێگیش ئەرا چارەسەری دانەنریاگەو هویچ زەمانەتیگیش نیە ئەرا هاتنەوەی بار عراق ئەرا بان بار سەقامگیری وە شێوەیێگ ك دەزگایەیل دەوڵەت مەشق ئەرکەیل خوەی بکا وەبێ مەهانەو دەسپێچگ.

بارێگ تر هەس لەناو ماڵ کوردەیل فەیلی وەتایبەت وەل سەرەتای ساڵ ٢٠١٤ و ئاشکرابوین کیشمەکیش لە مەیدان سیاسی و ئاسایشی، ك یەیش بویە مایەی وە سەربازکردن گووشەیل ژیان عراقیەیل ك رێڕەو کارکردن و جیاوازی هویر ورای دەرکەفت وەگوورەی لایەنگری فەیلیەیل ئەرا ئی لایەن و ئەو لایەن. یەیش نیشانەی رادەی مەترسی ئەو بارەسە لەبان رێنمایی نەتەوەیی و رێڕەوەیل تریش لێوا دوینن ك ئایدیۆلۆجیای مەزەوی نمایشە ئەرا مەترسی وە شێوەیگ فراوانتر وە بوونەی ئەو رویداگەیلە ك ئەنجام دریەن لە مەیدان سیاسی جوور پاکسازی رەگەزی و مەزەوی.

ئمروو بێجگە ئەو هەمگە قوربانیەیلە، هەوەجە وە ئەوە دیریم وەشێوەیێگ تر قوربانی بیەیم، ك ئەویش وەگوورەی ئیرادەو توانای ئەوانەك پەرچەم کێشەگەمان بەرزەو کەن و چەودێری لەلێ کەن وەگوورەی تواناو دەرفەت کارەیلیان ك رووژ وەرووژ وەرتەنگەو بوود وە بوونەی کەمی هاوکاری و پشتگیری و لەوەر گرنگی نەداین وەی دۆسیە لەناونی گشت ئەو هەمگە دۆسیەیلە ك خریاسە روی.

ئمجا بێجگە وجوود دەیەها رێکخریاگ و کوومەڵەو کەناڵەیل دەزگای رەسانن و بێجگە هامیتەبوین دەیەهاو سەدان و بەڵکوو فێشتریش لە رووڵەیل پێکهاتەگەمان لە پرۆسەی سیاسی، وەلێ دوینید گشت ئەیانەو پاشمەنەی ئەو ئەمبارکریاگ سووزداریە لەلایەن ئەو لایەنەیل جێوەجێکارە لەباوەت کێشەگەمان مایەی ئەوەسە ك بپرسید ئایا وەراسی ئەوەگ لەدەس چی، چی و ئەوەگیش مەندگەسەو مەندگە لەی ئاژاوەی وەردەوامە؟ ك هویچ رێیگ تر نەیرێد بێجگە خەیاڵ و کارکردنیش لەسای ئیکیشمەکیشە لەوەر خاتر مەنینە لەژێر هەر ناونیشانێگ لەی بار ئیسە و لە چوارچێوەی ئی ژیانە ك لەتێ ژیەێد، ك یەیش راسی بار ئیسەی کوردەیل فەیلیە.

ئیمە بایەسە وەگوورەی دۆسیەیل لەناوبردن وەجەم"جینۆساید" ئەوە باریمنە هویر ك دۆسیەی لەناوبردن کوردەیل فەیلی وەگوورەی شۆمارەی مێژوویی یەکەمە، یەیش بێجگە دۆسیەی لەناوبردن وەجەم ك لەلایەن رژیم بەعس رمیاگەو ئەنجام دریاو دۆسیەیل تر لەی سەردەم تازەمانە جوور پاکسازی رەگەزی پێکهاتەیل و مەزەوەیل لە تورکمان و شەبەك و مەسیحی و ئێزیدی و لەهەمان وەخت وە شێوەیگ درندانەیش وەل ئەو شیعەیلە ك لەناوچەیل پڕ تون وتیژی عراق وجوود دێرن و وە شیوەیێگ درندانە کوشیان لەوەر هووکارەیل تایفی نەك لەوەر هەر تاوانێگ تر.

گشت ئەو دۆسیەیلە بار حکوومەت قورسەو ئەکاو هویر گشت لایێگ داگیر کردگە لەروی ناوچەیی و ناودەوڵەتی، چوینکە ئی تاوانەیلە مایەی حاشاکردن یا پەردەپووشکردن نیە وەتایبەت لەسای وجوود رەسانن و توانایەیل پیشکەفتگی ك تویەنستگە برەسێدە گشت شوونێگ، هەر وەو خاتریشە ئی بار پڕ مەویسیە لە عراق لێوا کردگە هەر ستەمدیدەیگ فەیلی هس وە دڵتەنگی بکا، چوینکە ئەخادەی رز چەوەرێکەرەیل ئەرا ساڵەیل نادیار و دویر ودریژێگ.

ئیمە ئمروو هەوەجە وە قوربانیداین وەختەیلیمان دیریم وەخاتر ئامادەبوینمان لە گشت ئەو بوونەیلە ك خزمەت وە کێشەگەمان ئەکاو بایەسە ئەوەیش بخەیمنە یاد ك ئی کێشەمانە پەیوەس نیە وە وەخت و شوونێگ دیاریکریاگ، بەڵکوو بایەسە رووژانە لەتی بژیەیم و جوور تاك و دەزگایەیل مامەڵە وەلیا بکەیم وە گوورەی وجوود رووڵەیل پێکهاتەگەمان لەگشت وڵاتەیل جەهان و سووزداریمانیش وەل گشت ستەمدیدەیلیگ هووکار ئەرکێگ ئنسانیەو خزمەت راسەوخۆیگە ئەرا زینگەوکردن کێشەگەمان، یا وەمانایگ تر توینیم بویشیم ئمروو شۆمارەی زوڵلیکریاگەیل و ستەمدیدەیل لە عراق فێشترەو بویەو ئیمەیش یەکەمین پێکهاتەیگیم ك ئەو زوڵمەیلە هاتگەسە تویشمان چ ئەوساو چ ئیسە. ئمجا ئایا ئیمە رازییم لەرادەی ئەو ئدانەو ساڵیادو بەشداریکردنە وەل ئەوانەك ئامادەیی و چالاکی و رێپێوان دێرن ئەرا دەرخستن کێشە رەواگەمان، یا بێدەنگی کوشندەو نەوین ئاشکرایێگ فەیلیەیل هەس لەی جوورە گردەوبوینیگ مەردمی و تەنانەت لە وڵاتەیل دونیایش ك باوەر وە مافەیل ئادەمیزاد دێرن و ئاسایش و سەلامەتی داین ئەکەن ئەرا هەرکەسێگ هەوڵدەر و خەبات ئەکا لەی جوورە کێشەیلێگ؟

چارەسەر هەر جیاوەبوینە

دانیال حەسەن

پ. د. جەمال نەبەز لە لاپەڕەیٚ ١١٩ی کتاو"کوردستان وشۆڕشەگەی" ك وەزووان ئەلمانی و ساڵ ١٩٧٢ چاپ کریاگە، باس راپەڕین ساڵەیل ١٩٣١و ١٩٣٢ بارزان ئەکاو ئاماژە ئەرا پەلامار سوپای عراقی ئەکا لەناوڕاس ئایار ساڵ ١٩٣٢ ئەرا بان ئەو ناوچە. هێز ئاسمانی بریتانییش لەو پەلامارە بەشدار بویەو نویسەر وە نیشانداین سەرچەوە هویرورِایٚ مارشاڵ هەوایی ئنگلیز "ئەی. جی. ئار. گارۆد"خستگەسە ڕوی ك باوەڕیٚ ئەوە بویە ئەو پەلامارە هەل فریە نموونەییگە ئەرا هێز هەوایی ئنگلیز ئەرا ئەوەك مەشق بکا وەبی ئەوەك تەیارەیل خوەیٚ رویوەڕوی هویچ مەترسییگ بکا، ئمجا مێژوو شایەتی ئەوە ئەیاد ك لەو پەلامارە دەیەها پیاگ و ژن و مناڵ کورد بوینە قوربانی.ئمجا لە ٢٧ مانگ گوزەیشتە، وە ماناێ ٨٢ ساڵ و مانگێگ لە دویایٚ ئەو جەمکوشی کوردە، وەزیر خارجیەی بریتانیا ولیام هێگ لە هەولێرەو داوا لە کورد کرد بچنە دسمەیەت بەغداو عێراق بتەوەو بکەن. گومان لەوەیش نییە هێگ خاس زانێد ولاٚتەگەیٚ ئەو وەرپرس یەکەمە لەو جەمکوشیەیلە ك ك لەلایەن حکوومەتەیل یەك لەشوون یەك عراقەو دەرهەق وە کورد ئەنجامدریان.ئیسەیش وەختێگ داوا لە کورد ئەکا بچن و عراق لەو بار سەختە قورتار بکەن، ولاٚتەگەیٚ خوەیٚ ناخادە ژێر بار هویچ گەرەنتییگ لەباوەت ئەوەك جارێگ تر دەسلاٚتدارەیل بەغدا پەلامار کورد نایەن. بار کوردیش وە بەراورد وەل ٨٠ ساڵ وەرجە ئیسە ئاڵشتکاری فرەێگ هاتگەسە بانێ، ئەوەك لەو ماوەی ٨٠ ساڵە ئاڵشت نەویە تەنیا ئەقڵیەت ئەو عەرەبەیلەسە ك لە بەغدا دەسلاٚت گرنە دەس، ئەوەسە پەرلەمانتارێگ عەرەب لە یەکەم دانیشتن پەرلەمان عراق هەڕەشەیٚ سەرپانەوکردن لە کورد ئەکا، جوور ئەوەك چوین مارانگەزە لەخشەی گوریس چرکیەێدەو، بایەسە کوردیش هەڕەشەیل بەغدا فەراموش نەکاو لەو دیدەو سیاسەت بکا.

یەیش لەوەختیگ وەرپرسەیل ئەمریکاو ئەورۆپا باس لە گلەونەخواردن عراق کەن ئەرا بار جارانی، ك هەر وەو خاتریشە غەڵەت ستراتیجی و گەورایگە ئەگەر کورد بەشدار بوود لە هەوڵ هاوردنەوەیٚ عراق ئەرا وەرجە دەرچگن موسڵ و ناوچەیل تر سوننی نشین لەژێر دەسلاٚت حکوومەت عێراقی.

بەشداریکردن لە هەر پرۆسەێگ لەو جوورە ماناێ بەشداربوینە لە دروسکردن دەسلاٚتێگ ك هویچ گەرەنتییگ نەێرێد ئەرا ئەوەك لە ئایندە پەلامار کورد نەیەێد. دی کوڵ وکوڵبڕ ئەگەر تەماشاێ تومارنامەیٚ ٨٠ ساڵ گوزەیشتەی ناونی کورد و بەغدایش بکەیم، ئەرامان دەرکەفێد ك تەنیا رێگ ئەرامان بمێنێدەو، ئەویش جیاوەبوینە!

تام جەنگ

سندوس میرزا

دویایٚ ئەوەك وەچەو خومان دیمن و ژنەفتیم لەباوەت ئەو کردەوەیل تاوانباریە ك جوور جینۆساید لەناوبردن وەجەم کەمینەیلەو هەرەشەیٚ راسەوخۆیگە ئەرا بان گشت نەتەوەو پیٚکهاتەیگ وەل ویٚرانکردن مەزارگەو شوونەیل ژیاری لەیٚ ولاٚتە، ك بیٚگومان زانیم ریٚکخریاگیگ تیرۆریستی هەس ناویٚگ دیاریکریاگ هەلگریٚد، وەلیٚ ناویٚگ بیٚ ناسنامە.

ئەو ریٚکخریاگە وە باوەریٚگەو دەرکەفت ك چەواشەیٚ گشت نەریت و پەیرەوەیل ئنسانی و ئاسمانیە، ئەویش وەبوونەیٚ نەوین ناسنامەگەیٚ، ك سزایگیش نیە ئەرا دامەزرنەرەیلە راسکانیەگەیٚ. لەلاێگ تریشەو حکوومەتیگ دیریم لەبان بنەمایٚ ریٚککەفتن بنیات نریاگەو بەشەو کریاگە لەناونی پیٚکهاتەیل سەرەکی، ك هەرچەن جیاوازی لە روخسارەو دیٚریٚد جوور حکوومەتەیل وەرجە خوەیٚ و پیٚکهاتەیلیش وە شیٚوەیٚ ئاشکرایٚگ لەتیٚ بەشدارن، وەلیٚ دەسلاٚت جیٚوەجیٚکردن لەتیٚ کەفتگەسە بەش فراکسیۆن گەورا ك ئەویش شیعەس و هەمان ئەزموون غەلەت دوبارەوە کرد ك بویە مایەیٚ فەوتانن ئی ولاٚتەو بەشبەشیەو کرد لەبان ئەو ریٚرەوە ك مالۆیٚرانی و کاولکاری و کالین ئاشووگەری و رەگەزی لەلیٚ کەفتەو. لەیٚرە دەسەلاٚت شیعە پەند لە دەسلاٚت سوننی وەرنەگرد و ئەوەگ رویدا ئاکام وەرنەگردن ئەو پەندەیلە بوی و ئیسەیش شوونیگ نییە لەی عراقە نەنالنیٚد وەدەس کوشتار ناوخوەیی و تیرۆر وەگشت شیٚوەیل درندانەیٚ و هویچ ناوچەیٚگیش ئارام نیە ك کاریگەر نەود وەی کردەوەیل قەیٚزەو ئەللاٚجەویش ها لەورە ك ئاگردوی ئی کوشت وکوشتار درندانەیٚ نائنسانییشە جایەل جوانەیل و پیٚکهاتەیل ئی مللەتەنە.چشتیگیش ك مایەی سەرسرمەنین بوود ئەوەسە ك گشت مەردم قسە لەبان پالەوانەیل و جەنگاوەرەیل خوەیٚبەخش کەن ئەرا لەناوبردن داگیرکەر، وەلیٚ ئەوەگ راسی بوود جوور ئەوەگ دیارەو دوینیم تون وتیژی فراوانیگ و زالبوین ریٚکخریاگ تیرۆریستی داعشیش لەبان توانایٚ مەردم وجوود دیریٚد لەناوچەیلیگ وەرفراوان لەی عراقە ك نالنیٚد وەدەس سیاسەتەیل غەلەتیٚگەو لەی دە سال دویاخرە لەلایەن حکوومەت ناوەندی.

زانیاریەیلیش ئاماژە وە ئەوە ئەکەن ك تیرۆریستەیل داعش لە چەن هەزار کەسیٚگ فیٚشتر نین و راسیەیلیگیش ئەوە دەرخەن ك سەدان هەزار لە روولەیل ئی ولاٚتە رویکردنەسە مەیدانەیل جەنگ لەژیٚر ناونیشانەیل جووراوجوور و لەوانەیش جەنگکردن دژ تیرۆر، ئمجا هەر بایەسە بپرسیم ك عراق چوین رەسیە ئی قوناغە لەدویایٚ ئازادکردنیٚ لە رژیم بەعس ستەمکار شوفیٚنی و چوین وە تام تیەل و بوو گەنیگەو کەفتە ناو کەناو جەنگ؟

وەل ئەوەیشا تام کەرامەت و زرنگی و قوربانییش وجوود دیریدو پابەندی وە پەیرەو ئنسانی و نیشتمانی و ئاسمانییش دیارە و راسییگیش هەس گشت ئی چشتەیلە پەزنید ك ئاماژە وەپی کردیم و هەر وەو خاتریشە وەرجە ئەوەك منایٚ کەسەیل تر بکەیم و تیرۆریستەیل وەپی تومەتبار بکەیم بایەسە بپرسیم ك ئایا ئیمە توانایٚ ئەوە دیریم دگان وە دریغی ئاشکرایگ بنەیم لەلایەن ئەوانەك مللەت عراقی پشت وەپیان بەسا وەخاتر رەساننیان وەرەو ئاسوودەیی؟

خواست ئەوەسە ئەو چشتەیلە دەربخەیم و ئاشکرایٚ بکەیم ك ئایا هووکار شەر و زالبوین هیٚزەیل تارمایی لەبان باقی ئەو دلسووزی و بەزەیی و ئەقلاٚنیەت و خوەشەویستی مەردمە چە بوی و ئەو هووکارەیلە چە بوین ك ئیچنە کرد دەسە دەسەیٚ جایەلەیل بوونە ئاگردوی ئی ئاشووگەری سەختە ك جوور یەك هەرەشە لە خاك و مللەت ئەکا لەگشت شوونیگ و دویاخریش پرسیم ك ئایا تاکەیٚ مکور بویمن لەبان ئەوەك حوکم عراق ئەکا نەك چوین حوکم ئەکا؟

بەغدا و هەولێر

بەغدا لەوەختێگ پایتەخت وەناو دەولەت عراق و لەوەرجە ئەوەیش پایتەخت دەولەت عەباسی و ناوەند خلافەت بوی، رووژگارێگیش پایتەخت رووشنهویری و پێشکەفتن بویە لەو سەردەمە.

شێرکۆ حەبیب

ئمروو بەغدا شێوازیگ تر وەخوەیەو دوینێدو بویەسە پایتەخت ناکووکی و جەنگ تایفی و مەزەوی و دژایەتیکردن. لەسەرەتای دامەزرانن دەولەت عراقی دژایەتی کورد کار سەرەکی دەسلاتدارەیل بویە، ك لەو شاریشە بریارەیل دریا.

تەنانەت تا رووژ ئمروویش هەمان هویرو باوەر وجوود دیرێد، وە چەواشەێ ئەوەك بایەس بوی ك جوور شار ئاشتی ناسریا لەبان هەمان شیواز مقەیەتیکردن و پشتگیری ئاشتی بکردیاد، وەلی وەچەواشەوە دویرە لەگشت بنەمایەیل ئاشتی و دیموکراسی، تا کار رەسیە ئەوەك ئەو شارە دابەش بکریەێد وە گوورەی ئایین و مەزەو.

سیاسەتمەدارەیل خاوەن دەسلات ئەو توانا نەیاشتن ك مقەیەتی لە گونجیان و یەکرزی بکەن، بەلکوو بوینە هووکار ئەو رەفتارەیلە، ك هەرچەنی لە سەردەم رژیم گور وەگوور وەئاشکرا ئەو جیاوازیە دوینریا، چوینکە ئەو رژیمە دژایەتیکردن و زولم وەشیوازیگ تر ئەنجامدا تا رەسیە ئەو رادە چەك قەیەغەکریاگ و سیاسەت رەگەزپەرسی دژ وە کورد هاوردە کار.

بیجگە ئەو کارەیل نائنسانیە ك دژ وەکورد ئەنجام دریا، تائیسەیش هەر وەردەوامە، وەلی وە شێوازیگ تر ئەو سیاسەتە پەێرەو ئەکریەێدو ئەو راسیە دەرکەفت ك هەولێر هێزە ئەرا بەغدا، هەولێر هووکار ئارامی و تەبایی بەغداس، هەولێر هووکار پێشکەفتن بەغداس، ك یەیش لەی دویاخرە وەئاشکرا ئەرا گشتلایگ دەرکەفت ك سەرجەم ولاتەیل ئاشتی و دیموکراسیخواز لەرێ هەولێرەو هاوکاری بەغدا ئەکەن و ئەوە دەرکەفت ك پێشمەرگەیل قارەمان کوردستان هێز وەرگریکارن لە تەبایی و دیموکراسی، هەولێر ئارامگەی وەیەکەوژیان و برایەتی و ریزگرتنە،

هەولێر پایتەخت کوردستان و هێز ولاتە، یەیش لەوەختیگ ك بایەس بوی بەغدا وەرگری لە هەولێر و هاوولاتیەیلی بکردیاد، وەلی وەچەواشەوە ئیمە وەرگری لە بەغداو هاوولاتیەیل شارەیل تر کردیم،

کوردستان پیشوازی لە ئاوارەیل کردو مقەیەتی لەلیان کرد وە چەواشەی سوپای عراقی ك وەچەن چرکەیگ شاریگ جوور موسل لەدەسدان، ك یەیش گشت هاوکیشەیل ئالشت کرد نەك هەر لە عراق، بەلکوو لەناوچەگەو جەهانیش.

گشت ئەیانە ئاشکرای ئەوە کرد ك کورد هووکار وەیەکەوژیان و ئاشتیەو یەیش دەرخست ك هەولێر هەوەجە وە بەغدا نەیرید، بەلکوو وە چەواشەوە بەغدا هەوەجە وە هەولێر دیریدو بەغدا وەبێ هەولێر ناتویەنید حوکمرانی عراق بکا، وەلی دەرکەفت ك هەولێر وەبی بەغدا توانای حوکمرانی دیرید.

رویداگەیل ئی دویاخرە جاریگتر سیاسەت سەرکردایەتی سیاسی کورد وەتایبەت جەناب سەرۆك بارزانی خستە روی ك تویەنستن وە حەکیمانەو شارەزایی وەل رویداگەیل نەخوازریاگ هەلسوکەفت بکەن و هەر سەرۆك بارزانی بوی ك ئویشید پیکهاتەی کوردستان "یا وەیەکەو ژیەیم وە ئازادی،

یا وەیەکەو ئەمریم"، هەر ئەویش ئویشید رێز لە ئاوارەیل عەرەب بگرن و هەر ئەوە ئویشید مقەیەتی لە تەبایی و یەکرزی بکەن، وەچەواشەی سەرکردەیل عراقی ك وەگشت شیوەیگ دژایەتی کورد ئەکەن.

ئەیە هەولێر و ئەویش بەغدا.

تاوانەیل داعش

غازی حەسەن

هەوەجە وە پیشەکی نییە ئەرا باسکردن درندەیی و نائنسانیەت داعشەیل، بەڵکوو باسکردن تاوانەیل بەڵگەن ئەرا درندەیی ئەوان و ناسنامەن ئەرا نائنسانیەتیان.

ئەو تاوانەیلە ك داعش کردنەسەی و ئەنجامی ئەیەن پیکهاتنە لە تاوانەیل پاکسازی رەگەزی، مانای ئەوەسە جینۆساید لەرێ ئابڵوقەداین و چەسپانن ئابڵوقە لەبان شار و ئاوایەیل و برین هەوەجەیل تەندروسی رووژانە لەبان هاووڵاتیەیل مەدەنی و بیتاوان جوورە رییگە ئەرا لەناوبردن وەجەم. یەیش بیجگە ئەنجامداین سەربرین و دامەزرانن کوشتارگەو قەساوخانەی تاك و جەم ك وەتەمامی وە گوورەی ناسنامەی ریککەفتننامەی دژە جینۆساید وە تاوان لەناوبردن شماریەید. لە هەمان وەخت تاوانەیل جەنگیش وە هووکار ژێرپاخستن رێککەفتننامەیل جنێف لە ئازاردان دیل و مەردم مەدەنی و کوشتن و برین و دەسدریژی سێکسی و تەقاننەوەو شیوانن شوونەوارەیل ئایینی و شوونەوارەیل کویەن و مێژوویی و پەرسگاو دەسنویسەیل کویەن و جیا نەکردنەوەی شەڕانچی لە مەردم ئاسایی و جیا نەکردنەوەی شوونەیل مەدەنی و گشتی لەوەخت جەنگ و دزین پویل و تەڵاو مۆبایل و چەنەها پاشیلکاریەیل تر یاسایەیل جەنگ و تاوانەیل وەرسگکردن و نان برین و رێگرتن لە رەسین هاوکاری ئنسانی و بازرگانیکردن وە ئافرەت و دویەت و مناڵ ، گشت ئەیانە چەواشەی یاسایەیل ناوخوەیی و ناودەوڵەتیە.

وەل ئەوەیشا تاوانەیل جەمکوشی و بیسەروشوونکردن هاووڵاتیەیل و شاردنەوەیان و تاوان جیوازکردن زوورەملی و تاوانەیل تر دژە ئنسانی ئەچنە خانەی ژێرپاخستن بریارەیل و رێککەفتننامەی مافەیل ئادەمیزادە جوور جاڕ جەهانی مافەیل ئادەمیزاد و هەردوگ رێککەفتننامەێ ساڵ ١٩٦٦، یەیش بێجگە تاوانەیل تیرۆر و رخەوبردن و هەڕەشەکردن.

مانای ئەوەسە گشت ئەو تاوانەیلە ك ئەنجام ئەدریەێد لەبان ئاست ناودەوڵەتی وە تاوان شماریەن وتاوانن، ئمجا چ لەوەخت ئاشتی یا جەنگ ئی تاووانەیلە لەبان تیرۆیستەیل داعش جیوەجێ ئەدێ و لە هەمان وەخت وجوود دادگایگ ناودەوڵەتییش هاوشیوەی دادگای رەفیق حەریری کار خواستیگە ئەرا ئی تاوانەیلە، چوینکە تاوانەیل داعش دژ وە یاسایەیل ناوخوەیی و ناودەوڵەتیەیلەو مەرز وڵاتەیل فریەیگیش بڕیە.

له شەنگالەو ئەرا کۆبانی

فەرەیدون بێوار

هەر لەسەرەتاێ ئمساڵەو ك لەبان زووان سەرۆك کوردستان باس لە سەروەخوەیی کوردستان و راپرسی ناوچەیل دەیشت ئدارەی حکوومەت باشوور کوردستان کریاو خەریك بوی گام کردەوەیی ئەراێ بنریەێد، برێگ وڵات کەفتنە پیلانگێڕی.

من باوەڕم ئەوەسە پیلانێگ هەرێمی و ناوچەیی وجوود دێرێد ئەرا شێوانن و لەباربردن ئەزموون حوکمرانی کوردی و شێوانن کێشەی کورد لە کوومەڵگاێ ناودەوڵەتی و رێگری لە وەرەونواچین مەسەلەێ کورد و رەسین وە ئامانج و ئارەزوو مێژوواییمان ك سەروەخۆیی و ئاشکراکردن دەوڵەت کوردستانە.

ئیسە باشوور کوردستان قوناغ فرە خاسێگ برێەو نزیکەو بویە لە ئاشکراکردن سەروەخۆیی و رووژئاواێ کوردستانیش ها لەسەرەتاێ رێ و خەریکە وەرەو هەرێمیگ سەروەخوەێ گام نەێد لە چوارچێوەێ فێدراڵی.

دیارە کەرەسەێ جێوەجیکردن ئەو پیلانە رێکخریاگ تیرۆریستی داعشە ك ئیسە باشوور کوردستان و رووژئاواێ کوردستان کردنەسە ئامانج ئەرا نواگردن لە وەرەونواچین مەسەلەێ کورد. ئمجا دڵنیایم ك ستراتیجیەت داعش تەنیا ئامانج لەلێ نەتەوەێ کورد و کوردستانە، وەگەرنە لەوەرچە وەی جوورە پەلامار حکوومەتەگەێ بەشار ئەسەد نادریەێد؟ یا خەێرە سوپایێگ ٦٠ هەزار کەسی وە چەك قورسەو خوەێ دەێدە دەس داعشەو؟ یا ئەگەر ئەوان دژ کافرەیل و بێ ئایینەیل جەنگ کەن، خەێرە لێوا پەلامار روسیاو چین و کووباو کۆریاو....نایەن؟

هەر وەو خاتریشە من هامە بان ئەو باوەڕە ك ئەو داعش و ئەو جەنگە هویچ پەیوەندییگ وە ئایین و بێ ئایینیەو نەێرێد، بەڵکوو ئەو رێکخریاگ تیرۆریستیە دژ کوردەو جەنگەگەیش جەنگ کورد و دوشمنەیلیەو هاوکاریکردن کوومەڵگاێ ناودەوڵەتی و پڕچەککردن هێز پێشمەرگەیش پشتگیری گەوراو بتەویێگە ئەرا کوردستان و مسۆگەرکردن و سەرکەفتن لەو جەنگ چەسپیاگە.

ئمجا ئەڕا ئەوەك رویداگیگ تر هاوشێوەێ شەنگال لە کۆبانێ دوبارەوە نەود، کارەگە ئەوە ئەخوازێد ك کوردەیل هەرچوار پارچەێ کوردستان یەکگرتگ و یەکهەڵوێست بوون و هێزیگ یەکگرتگ دامەزریەێد لە ژێر فەرمان یەك سەرکردەو یەك فەرماندە، هێز پێشمەرگەێ کوردستان بخریەێدە ئامادەباشی و جموجویل، نەك حزب فەرمان وە هێز پێشمەرگە بکا.

ئیسەیش وەخت ئەوە هاتگە ناکووکیەیل خودی و حزبی بنریەنە لا و دی باڵادەسی و تەکحزبی و گووشەگیری لە هویچ ناوچەێگ نەمێنێد و گشت پارتەیل کوردستانی وە یەکەو خەریك نەخشەڕێیگ بوون ئەرا رویوەڕوی بوینەوەێ تیرۆر و پیلانگێڕی وڵاتەیل و مقەیەتی لە خاك کوردستان و ئەزموون حوکمڕانیمان بکەن و دەسکەفتەیل و جێوەجێکردن ئامانج مێژوویی نەتەوەییمان بپارێزن.

تیرۆر ئابووری

د. محەمەد ئەمین

هەر وەختێ تیرۆر جوور رەسینەوەیگ تر سیاسی و فەلسەفی و کوومەڵایەتی و ئابووری لە حاڵەت دەرچی و چەن جارێگ دوبارەوە بوی و کریا بەرنامەو رێیەیل کارکردن لەبان بنەمای تیۆری، ئەوە لەی حاڵەتە بوودە سیاسەت و رێیگ ئەرا خوەی.

ئەرا نموونە: ئمروو چەنەها شێوەی تر تیرۆر وەکار ئەیەرن جوور تیرۆر سیاسی یا تیرۆر ئایینی یا تیرۆر بنیادگەری ك لەشوون ١١ای سێپتەمبەر ٢٠٠١ فێشتر وەکار ئەیەرنەی، هەڵبەتە لەبان ئاست تاك و کوومەڵیش جوورەیل تر لە شێواز وەکاربردن ناو تیرۆر وجوود دێرێد جوور تیرۆر دەروینی و فەرهەنگی ..هتد.

یەکێگ لە جوورەیل فریە مەترسیدار تیرۆر لەبان ئاست ناوخوەیی مللەتەیل و لەبان ئاست ناودەڵەتی، ئەویش تیرۆر ئابووریە، وەلی جێ داخە تیرۆر ئابووری لەوەر برێگ هووکار ك لەیرە بوار نییە باس بکریەێد نەکریاسە کێشەیگ گەورایگ جەهانی و باس ناکریەێد جوور تیرۆر سیاسی.

وەلی لەراسی کەم یا فریە لەگشت دونیا ئەو چشتە هەس ك ئادەمیزادەیل وە جوورەها رێیەیل جیاواز تویش تیرۆر ئابووری نەون؟ ئایا کام وڵات هەس وەتایبەت لە جەهان سێیەم ك نەویدە قوربانی تیرۆر ئابووری لەلایەن مافیایەیل ئابووری جەهان و سەروەت و سامان و کەرامەت مللی و نیشتمان پاشێل نەکریەێد؟

لە وڵاتەیل ئسلامی و عەرەبی چەنەها دەیەس ك تیرۆر ئابووری وە درندەترین شێوە هاووڵاتیەیل تیرۆر ئەکاو کەسیش باسێ ناکا، وەلی وەختێ کەسێگ لەلایەن دیکتاتۆریگ جەهان سێیەمەو لەسێدارە بدریەێد گشت دونیا ئەیەنە دەنگ، هەڵبەتە یەیش کارێگ ئنسانیەو مایەی دەسخوەشیە، وەلی هەر بایەسە تیرۆر ئابووریش وە فەرمی بناسریەێد.

ئایا چ جیاوازییگ هەس لەناونی تیرۆر سیاسی ك مەردم کوشێد یا نرخ ئنسانی لەدەس ئەیاد وە بوونەی فشار ئابووریەو ك رژیمەیل لەلی وەرپرسن؟

ئمجا یەکەم گام ئەرا قورتاربوین لە تیرۆر ئابووری، ئەویش دامەزرانن سیستمێگ دادپەروەرانەس ك بتویەنێد هەوەجەیل سەرەکی ژیان ئەرا گشت مەردم دەسەوەر بکا، دی هەر رژیم و حکوومەتێگ نەتویەنێد ئەیە بکا، ئەوە بێگومان هویچ شەرعیەتێگ نیشتمانی و مەردمی و ئەخلاقی و ئنسانی نەێرێد تا وەردەوام بوود.

نەفت کەرکووك، نەفت کوردستانەو نەفت عەرەبیش لە عەرەبستانە

سامان رەشید

لەسەرەتای دراوردن نەفت کەرکووکەو تا ئمروو ئی نەفت و داهاتیە هویچ قانجازیگ نەیاشتگە ئەرا کورد و کوردستان، بەڵکوو وە چەواشەوە داهات ئی نەفتە کریاسە چەك و تەقەمەنی و دژ کورد هاوریاسە کار.

ئەرا ماوەی سەدەیگە نەفت کەرکووك کوردستانی لەجیای ئەوەك بوودە مایەی خوەشگوزرانی کوردەیل و ئاوەدانی کوردستان، بویدە ئامرازیگ لە دەس عراق عەرەبی ئەرا قڕکردن و لەناوبردن و خاپوورکردن کوردستان.

سەدەیگە نەفت کەرکووك کوردستانی ئەوقەرە قانجاز داشتگە ئەرا غەیرە کورد، ئەوەنە کورد قانجاز لەی نەفتەو داهاتەگەی نەکردگە، تەنانەت کردەوەی وە عەرەبکردن کۆمپانیای نەفت کەرکووك هەمیشە وەردەوام بویەو لەلایەن عەرەب هاوردە بریاسە رێیەو و زوورم کارگەر و فەرمانبەرەیلێ عەرەب هاوردە بوینە.

گام حکوومەت هەرێم و وزارەت سامانەیل سروشتی لە مقەیەتیکردن و کۆنترۆڵکردن چاڵەیل نەفتی بای حەسەن، وەدیهاوردن ئەو خەوەسە ك گشت کوردێگ کەرکووك و کوردستانی دڵسووز و ئەزرەتمەنێ بوی.

ئمروو و لەشوون سەدەێگ چەن چاڵە نەفتێگ کەرکووك گلەوخواردگە ئەرا ژێردەس حکوومەت هەرێم کوردستان، وەلی برێگ کەس و لایەنەیل هەن دژ ئی گامەیل حکوومەت هەرێمە کوردستانە وسیان و مەردم کوردستان تویش سەرسڕمەنین کردن.

لەێرە پرسیارێگ هەس، ك ئایا چ کوردێگ هەس دووس نەیاشتوود نەفت کەرکووك کوردستانی لەژێر کۆنترۆڵ حکوومەت هەرێم کوردستان بوود؟ چ کوردێگ هەس نەخوازێد داهات نەفت کەرکووك ئەرا هاونیشتمانیەیل کوردستان بوود؟ چ کوردێگ هەس حەز نەکا کورد ئی کۆمپانیا بوەێدە رێیەو؟

ئەوەك مایەی نگەرانیە، ئەو لێدوان و هەڵویستەیل دژ وە کوردستانە بوی ك لەلایەن چەن کەس و لایەنێگ کوردیەو ژنەفتیمنەی و بویە پرسیار زوورم هاونیشتمانیەیل کوردستان، ك ئایا ئەو کەسەیل کوردە دژ ئی گامەیل حکوومەت هەرێم کوردستان و وزارەت سامانەیل سروشتیەنە؟ ئەی چوین جوواو کەس وکار شەهیدەیل و ئەنفال و کیمیاواران دەنەو و کەفنە ناو لاپەڕەیل مێژوو؟

ئی گامەیل حکوومەت هەرێم کوردستانە هاوردنەوەی یەکێگە لەو مافەیلە ك چەنەها ساڵە خەبات و شوڕش ئەرای کریەێدو چەنە ئەو چاڵەیل نەفت کەرکووکە کورد خوین ئەرای رشانگە.

ئمروو لەگشت وەختێگ تر کورد هەوەجە وە یەکڕزی دیرێدو بایەسە گشت لاێگمان پشتگیری حکوومەت هەرێم کوردستان و سەرکردایەتی کورد بکەیم ئەرا وەدیهاوردن ئامانج نەتەوەگەمان، ئەو ئامانجەیلە ك چەنە دەریای نەفت کەرکووك خوین ئەرای داگە، ئی گامەیل حکوومەت هەرێمە گامێگ ترە ئەرا سەروەخوەیی کوردستانمان.

شەنگال لەمێژوو

مەرام خوەیان.

مێژوو شەنگال دویر و دریژەو چوودەو ئەرا هەزاران ساڵ، شەنگال کەفێدە ئەوپەڕ خوەرئاوای کوردستان باشوور، ١٢٠ کم لەشار موسڵەو دویرەو کەفێدە خوەرئاوای. وە گوورەی سەرچەوەیل مێژوویی لەساڵ ١٠٧٥ زایینی شۆمارەی مەردمەگەی فێشتر لە ٣٥ هەزار کەس بوینە، لەساڵ ١٣٩٤ زایینی شومارەی خانگەیلی فێشتر لە ٣٥ هەزار خانگ بویە، لەوەختێگیش تەیموور لەنگ داگیری کردگە گشت ئەو خانگەیلە رمانگە.

دویای ئەوەك لەساڵ ١٥١٦ لەلایەن عوسمانیەیلەو داگیر کریاو جوور شار و شاروچکەیل تر کوردستان بویەسە مەیدان کیشمەکیش ناونی عوسمانیەیل و سەفەویەیل، هەر وەو خاتریشە لە نیمەی یەکەم سەدەی ٢٠ وەتاییبەت لەساڵ ١٩٤٧ نزیکەی ٦٠٠ ماڵ بویە ك دابەش بویە لەبان چەن ناوچەیگ سەرەکی "سەراو بورج و کەلاهی و بەرسەهی و بەربەروش".

لەو ماوەیشە بازارێگ گشتی و ٢ خان و مزگەفت گەورایگ و ٢ کەنیسەو فەرمانگەیگ حکوومی و شارەوانییگ لەتی بویەو شۆمارەی مەردمەگەی ٢٥١٣ کەس بویە.

لەناونی ساڵەیل ١٩٤٧- ١٩٨٠ چەن ئاڵشتکارییگ بنەرەتی لە بونیاد شار شەنگال هاوریاسە وجوودو

تەعریب کریاگە، یەکەمین گامیگیش لەو چوارچیوە ك نریاگە پێکهاتوید لە وە موڵکیەتکردن ٢٣٣٥٥ دۆنم زەوی خوەرهەڵات شەنگال ئەرا ئەو هووزەیل عەرەبە ك لە دەیشت قەزاگەو پارێزگای نەینەواوە هاوریانە.

لەساڵ ١٩٧٧ فێشتر لە نیمەی مەردمەگەی رویکردنە ناوچەیل تر هەرێم کوردستان و ئەوەگیش لەلێان مەندەو ناچار کریان نەتەوەی خوەیان ئاڵشت بکەن، یەیش بێجگە لەوەك فێشتر لە ١٥٠ ئاوایی دەورگردی لەلایەن دەسڵاتدارەیل بەعسەو سزیاو چەن ناوچەو کویچەیگ تازەتر دروس کرد ئەرا عەرەبەیل و ناسنامەی شارەگەیش ئاڵشت کریاو یەیش ئیچنە کرد شۆمارەی مەردمەگەی روی لە زیایی بکاو لە ئامار ساڵ ١٩٥٧ شۆمارەی مەردمەگەی ٨٢٦٠ کەس بویە، وەڵێ لەساڵ ١٩٩٧ رەسیەسە ١٤٦٠٨ کەس و ئەو شۆمارەیشە لەساڵ ٢٠٠٢ رەسیەسە ١١٣١٥٩ کەس.

دی ساڵ وەساڵ زیایێبوین شۆمارەی مەردم شەنگال ئەوە دەرخست ك حکوومەتەیل رەگەزپەرس عراق وە کەیف خوەیان دەسکاری دیمۆگرافیای ئەو شارە کردنەو ئاڵشتکاری لەتێ ئەنجامدانە وە .

سوڵتان ئەرسەلان و دەوڵەت شوانکارە

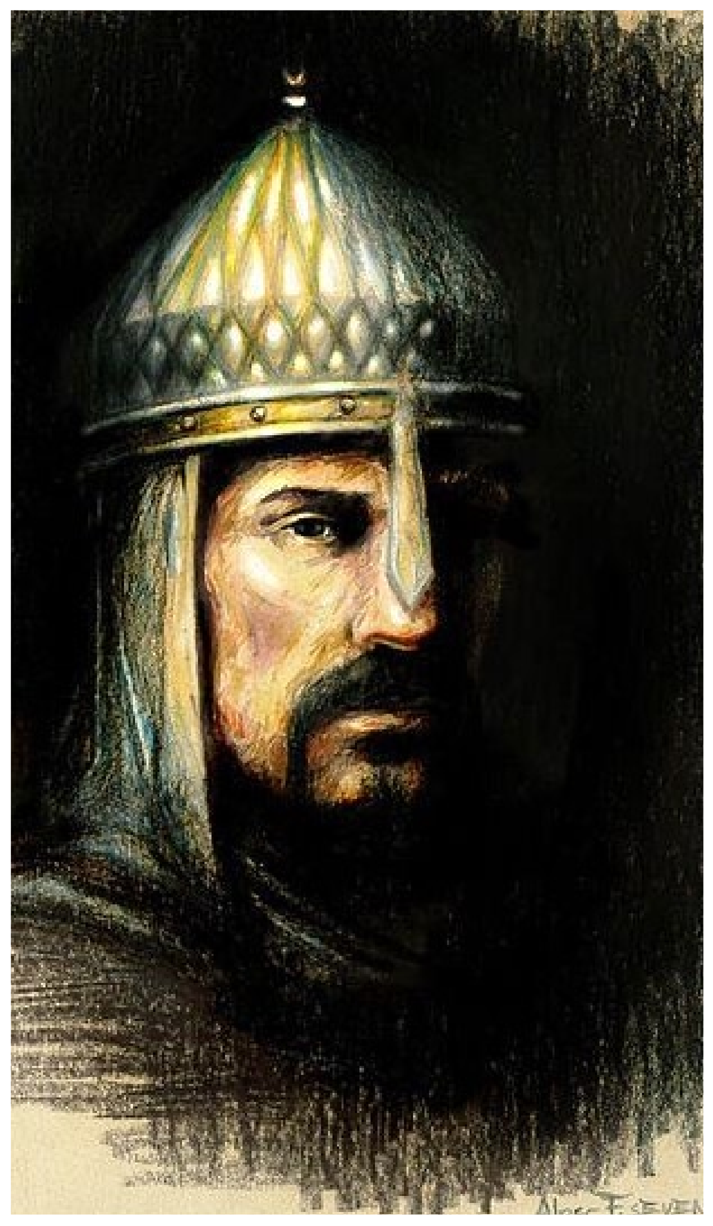

مەحموود دێیگەیی

فەزڵەوەی کوڕ عەلی کوڕ حەسەن کوڕ ئەیوب لە تیرەی رامانیەو نازناویگیشی نزامەدین فەزڵولاس.
هێمان جایەڵ بوی باوگی بردەێ لاێ "ساحب عادل ئەبوو مەنسوور بەهرام" شیرازی کوڕ مافیە ك سەرۆك وەزیر عزولملوك ئەبو کالیجار بوەیهی بوی و داوا لەڵی کرد کار سیاسییگ وەپێ بسپارێد.
ئمجا کارێگ وەپێ سپاریاو دویاخریش بویە سەرلەشکر، وەلی وەختێگ "ئەبو کالیجار" تواست دەس ئەرا شوانکارە دریژ بکا، ناخوەشی کەفتە ناونیان.
وەساف ئەلحەزرە نویساگە: لەمانگ سەفەر ساڵ "٤٣٠ ك – ١٠٣٠ ز" تاش فەراش نەوکەر عەزودولدەولە ك والی ئەسفەهان بوی وە لەشکرێگەو روی کردە خاك و لەوەرگایەیل شوانکارە وەو خاترە ك داگیری بکا، ئەوە بوی لە دەیشت راوەن جەنگیگ کەفتە ناونیان، وەلی شوانکارەیل خوەیان کیشانەوە ئەرا لای داراب گرد.
دویای ئەوەیش تویەنستن لەشوون خوەیان بميننەو، یەیش لە "تحریر تاریخ وێاف" هاتگەو لە (فارسنامە)ی ئبن بەلخییش باس کریاگە، وەلی لەیوا دیارە غەڵەتە ، چوینکە تاش فەراش لە نەوکەرەیل "مەسعود کوڕ مەحموود سەبوکتەگین غەزنەوی" بویە نەك لە نەوکەرەیل عەزودولدەولەی بوەیهی .
لە ساڵ"٤٤٠ ك – ١٠٤٧ ز"ئەبو کالیجار" مرد و ئەبو مەنسوور فولادستون کوڕی شوونی گرت، وەلی فرە وەپی نەچی دایگی نەسیحەتی کرد "ساحب عادل" بکوشیدو ئەویش کوشتەی ، ئمجا فەزڵەوەیهیش تووڵەێ کردەو.
ساڵ "٤٢٤ ك – ١٠٤٩ ز" ئەلپ ئەرسەلان کوڕ داود چوغری سەلجووقی بی ئەوەك توغروول مامەی ئاگادار بوود هێز گەورایێگ جەمەو کرد و روی کردنە وڵات فارس ك هەر وەناو لەژیر دەس فولادستون بوی، دی تالاڵنێ کرد و نزیکەێ هەزار کەسیش لە دەیلەمیەیل کوشت .
ساڵ "٤٤٥ ك – ١٠٦٢ ز" قاوەرت کوڕ داود چوغری سەلجووقی ك وە"عیمادەدین قەرە ئەرسەلان" ناودار بوی و سەڵتەنەت سەلجووقی لە کرمان دامەزرانوید، وە لەشکر فریەیگەو پەلامار وڵات فارس داو تواست شوانکارەیل تەفر وتوین بکا.
فەزڵەوەی ك زانست وەهیز ناتویەنێد نوایێ بگرێد، دیاری و سەوقات فریێەیگ وەل خوەیا برد وچیەڕا دیدار سوڵتان ئەرسەلان برای قاوەرت وقسە وەلیا کردو قەوڵ وەپیدا ك وەناو ئەوەو وڵات فارس بەیدە ریەوەو ساڵانە ٢٧ملیۆن درهەم باجانە ئەیادەپی. وەو خاتریشە "گوشناباد" کردە پایتەخت پاشایەتی خوەی و جارجاریگیش پایتەختەگەی جیواز کردیاد ئەرا داراب گرد و شیراز .
دی وەی جووره ئەرای هەڵکەفت و میرەیل شوانکارە کلکردە قەڵاو شارەیل و تا ساڵ "٤٤٧ ك – ١٠٦٣ ز" گشت وڵات فارس خستە ژیردەس خوەی و لە ناوچەیل تریش هویچ قەدریگ ئەرا فولادستون نەیشت.

جوورەیل کار دیپلۆماسی

هێشوو ئبراهیم

کار دیپلۆماسی وه گوورەی قوناغەیل گەشەکردن دابەش ئەکریەید ئەرا چەن جووریگ، ك لەیرا باسیان ئەکەیم و لەوانەیش:

١- کار دیپلۆماسی نهێنی: ئیجووره دیپلۆماسیەته له سەرەتای کار دیپلۆماسی پەیڕەو کریاگە، چوینکه له سەردەمەیل کویەن تەنیا سەرکردەیٚ سیاسی و پاشاو ئمپراتۆرەیل کار دەوڵەت وەرێەو بردیان و کارەیلیش وه شێوەیگ نهێنی و نائاشکرا ئەنجامدریاگە، ك یەیش سەرەتایٚگه ئەرا دەرکەفتن کار دیپلۆماسی.

٢- کار دیپلۆماسی ئاشکرا: وەل پێشکەفتن کارەیل سیاسی و زیایٚبوین هامیتەبوین مللەت و نەتەوەیل و زیایٚبوین هەوەجەیل و زیایٚبوین بەشداری مەردم له بوارەیل سیاسی و ئیدارەیٚ کار دەوڵەت دیپلۆماسیەتیش له قوناغێگ نهێنیەو ئاڵشت کریا ئەرا ئاشکراو ئەرا گامێگ گەورایٚ پیشکەفتنی.

ئمجا ئەگەریش تەماشایٚ دیپلۆماسیەت بکەیم لەڕوی ئەو لایەنەیلەو ك بەشداری لەتیٚ ئەکەن، دوینیم یەیش چەن شێوازێگ گرێدە خوەیٚ، لەوانەیش:

* کار دیپلۆماسی دولایەنی: له سەرەتا کار دیپلۆماسی تەنیا له ناونی دو یەکەی سیاسی بریاسە رێیەوەو گفتگووکردن و چارەسەر کێشەیلیش تەنیا لەو دو لایەنەو بویە.

* کار دیپلۆماسی گشتی: یەیش وەل پێشکەفتن قوناغەیل ژیان و دروسبوین رێکخریاگەیل حکوومی و ناحکوومی و بلاٚوبوینەوەیٚ کلتوور دیمۆکراسی و زیایٚبوین هەوەجەیل مەردم بویەسە هووکار ئەوەك دیپلۆماسیەت بوودە گشتی و فێشتر له دو لایەن بەشداری لەتی بکەن.

* دیپلۆماسی کۆنگرەی سەرۆکەیل: ئی جووره کار دیپلۆماسیه تەنیا سەرۆك ولاٚتەیل بەشداری لەتی کەن و دویایٚ ئەوەیش گشت سەرکردەیل جەهان یا کشوەریگ دیاریکریاگ و هەرێمیگ دیاریکریاگ بەشداری کەن و هەر وەو خاتریشه وه نك دیپلۆماسیەت تاریف کریەێد، چوینکه جوور ئەوەك ئاماژه وەپیٚ کردیم تەنیا سەرۆك دەوڵەتەیل بەشداری لەتی کەن.

*دیپلۆماسیەت هەیمەنە: یەیش وەردەوامترین جوورەیل دیپلۆماسیه، ك هەرچەن لەڕوی مێژوویيەو کویەنەو چوودەو ئەرا وەختەیل وەکارهاوردن هێزەیل نهێنی، وەلی تائیسەیش وەردەوامی دێرێد و هەر وه تازه دانریەێد، چوینکه دەوڵەتیگ جوور ئەمریکا پەیڕەوی ئەکاو له ناوەڕووکەو وەکارهاوردن هێزەگەی لێوا له ولاٚتەیل تر ئەکا کارێگ بکەن ك ئیرادەیان لەبانیٚ نیه، وەڵی له سیماو روخسارەو ئدارەی کاروبار دیپلۆماسی ئەکا.

ئەدەب و فۆلکلۆر کورد

نەجم ئەحمەد

کورد جوور نەتەوەێگ کویەن خاوەن ئەدەب و فۆلکلۆر فراوانێگە، یەیش وەو مانا ك شوونەوار و مێژووەگەیٚ ئی ئەدەب و فۆلکلۆره له باوگ وباپیرەیلەو سەرچەوه گرتگەو قوناغ وه قوناغ هاتگە تا رەسیەسە رووژگار ئمڕوو.

ئمجا دیاره وەگوورەیٚ رووژگار و تازەگەری و دەرکەفتن تەکنۆلۆجیای تازه ئاشکراو دیاره ك ئەدەب کویەن و رەسەنایەتیمان وەرەو کزی چوود و نەوەیل دویایٚ ئیمەیش دی وه یەکجاری ناهمیٚ بوون له ئەدەب و رەسەنایەتی فۆلکلۆر کوردەواری و مێژوو و بنەمایٚ ئی بوار ژیانه ك لەلایٚ گشت نەتەوەو لەگشت ولاٚتەیل دونیا گرنگییگ تایبەت وەپیٚ دریەید.

لەی باوەتەو ئەلیکسەندەر کراب ئویشێد: "فۆلکلۆر زانستیگ مێژوويیه، هەر لەوەر ئەوەیش بایەسە مقەیەتی لەلیٚ بکریەێد و بووده کۆچگ بنەڕەت ئەدەب پێشکەفتگ"، یەیش مانایٚ ئەوەسە هەر ئەدەب و فۆلکلۆریگ بایەسە بنەڕەت و بنەما داشتوود، چوینکه ئەگەر وه چەواشەوه تەماشایٚ بکەیم ئەوه بێگومان ناتەمام و سەقەتە.

وەل ئەوەیشا تویەنیم بویشیم فۆلکلۆر خوەیٚ لەخوەی مێژوویگە ئەرا زینگی ئەو مللەت و نەتەوەیله ك پەیوەسن وەپیەو، له هەمان وەخت ناونیشان رەسەنیگیشەو ئیمەی کوردیش لەوەر خاتر مقەیەتیکردن و نەفەوتیان ئەدەب فۆلکلۆرمان بایەسە وه هەوڵ و تەقلایٚ خوەمان بخەیمنه کار و گشت ئەو ئەدەبه گردەو بکەیم و نەیلیم مللەتەیل تر غەیره کورد و ئەو ولاٚتەیله ك کورد لەبانیان بەشبەشەو کریاگە لەی ئەدەب فۆلکلۆرمانه بێبەشمان بکەن، چوینکه وەی جووریشه زەرەدێگ تر دەن له مێژوو و فۆلکلۆر نەتەوەگەمان.

ئێڵ بەگی کاملایی بویە؟

گوڵ سوو

وە گوورەیٚ ئەو زانیاریەیلە ك هانە وەردەسمان ئەوە دەرخەن ك شاعر ناودار کورد ئێڵ بەگی جاف لە ساڵ(٨٩٨ – ٩٤١ ك) لە ناوچەیل دەورگرد شارەزوور و سیراوان هاتگەسە دونیا.
وەلیٚ وەل ئەوەیشا باسێگ تر ئاماژە وە ئەوە ئەکا ك شاعر لە سەردەمێگ تر و لە شوونەیلێگ تر ژیاگە، یەیش وەو ماناسە ك ساڵ لە داڵگبوینشی وە گوورەیٚ ئی قسەیلە جیٚ گومانە، چوینکە نویسەر و مێژوونویسەیل کووك نیین لەبان شوون ژیان و ساڵ وە دونیاهاتن ئی شاعر ناودار کوردە.
لەی باوەتەو کەسەیلیگ هەن باس لەوە کەن ك ئێڵ بەگی جاف لە ئاوایەیل شلەو زالوب ژیاگە لە ناوچەی سنجاوی سەر وە کرماشان و دویاخریش لەوەخت جایەلٚی رویکردگەسە ناوچەیٚ هەورامان و لەوراە ژیان هاوسەری دامەزرانگەو جیٚگیر بویە.
ئەگەریش تەماشایٚ زانیاریەیل تر یارسان بکەیم، دوینیم ك ئێڵ بەگی جاف رێرەو سۆفیگەری یارسانەیل پەیرەو کردگەو جوور شاعرێگ لە سەردەم خوەیٚ هویر و فکرێگ وەرفراوان داشتگە ئەرا ئایندەو رویداگ و پێشهاتەیلی و تویەنستگە دید خوەیٚ ئەرا ئایندەیٚ رووژگارەیل تر وە شعرەو باس بکا.
ئێڵ بەگی جاف کاملایی بویە؟ هویچ کێشەو گرفتیگ لەوە نیە ك ئی شاعرە سەر وە کام تایفەو چین و مەزەوێگ بویە، چوینکە وەهەر جوورێگ تەماشایٚ هونەرەگەیٚ و ئەدەبیاتی بکەیم هەر خزمەت وە ملەتەگەیٚ کردگەو شعرە ناودارەگەیشی(هەروا بوو و هەروا ئەبیٚ) پلەو پایەیٚ بەرزێگ ئەرایٚ جیٚگیر کردگە لەناو لاپەڕەیل مێژوو ئەدەب کوردی و لەو شعر دویر و دریژە وە جوانی باس لە سەردەمەیل دویایٚ خوەیٚ کردگە قوناغ وە قوناغ.
تەنانەت باس لە هاتن رووس و بریتانیاو سەردەم قاجار و جەنگ ئیران و سەرهەڵداین تەیارەو تووپ و تانك و کەرەسەیل جووراوجوور سەربازی کردگەو هەر لەو سەردەم کویەنە پێشبینی ئەرا پەیابوین ئی کەرەسەو جەنگ کیشمەکیشە کردگەو ئەوەسە زوورم پێشبینیەیلی وە تەمامی هاتنەسە دی.
ئێڵ بەگی لە هەمان وەخت باس لە داب ونەریت کوومەلایەتی و رەفتار و هەڵسووکەفت ئادەمیزادیش کردگە لە رووژگار ئایندە، ك ئیسەیش ئەو قسەیلیە ك وە شعرەو باسیان کردگە بویەسە مایەی سەرسامی مەردم و شوون خوەیٚ لە رووژگار ئمڕوو کردگەسەو.

شێوەکارێگ بەهرەمەن لە خانەقین

جەماڵ ئەرکەوازی

لە شارێگ پڕ لە بەهرەو هونەر و ئەدەب و رووشنهویری، رێککەفت ئیچنە کرد سەرسام بویم وە دیدار هونەرێگ پڕ لە جوانی و خەیاڵاوی، ك جوانیەگەیٚ وە درەوشان زەڕینەو سیمینە رەنگرێژ کردگەو خامەیٚ سۆفت و پاستیل لەتی هاوریاسە کار.
دیارە ئی هونەرمەند شێوەکارە وە خوەندنگایٚ "ریالیسم و ئمپرسیۆنیسم Impressionism" کاریگەر بویەو هەر وەو خاتریشە تابلۆی کاریگەر کیشاس و بەهرەو توانایٚ هونەری خوەیٚ لەتیٚ وە جوانی دیەسەو.
هونەرمەند شێوەکار "گۆران جەبار" لە ساڵ ١٩٦٨ لە شارە جوانەگەیٚ خانەقین هاتگەسە دونیا، لەساڵ ١٩٩٠ پەیمانگایٚ تەندروستی تەمام کردگە.
گۆران جوور ئەوەك خوەیٚ باس ئەکاو ئویشێد: سەرەتایٚ دەس وەپیکردن کارەیل هونەریی چوودەو ئەرا وەرجە ساڵ ١٩٨٥، وەلی ئاماژە وەیەیش کردگە ك لەساڵ ١٩٨٥ بەهرە راسکانیەگەیٚ دەرکەفتگە.
ئی شێوەکار سەرڕشتەدار هونەریە لە ساڵەیل (١٩٨٥ – ١٩٨٦ – ١٩٨٧) بەشداری لە چەن نمایشگاێگ کردگە لەو خوەندنگا ك لەتیٚ دەرس خوەنستگەو دویایٚ ئەوەیش لە ساڵ ١٩٨٨ دو نمایشگایٚ تایبەت لە دیالە ساز کردگە لەو پەیمانگا ك لەتیٚ خوەنین تەمام کردگە.
بێجگە ئەوەیش لە ساڵ ١٩٨٩ نمایشگاێگ تر ئەرا نمایشکردن تابلۆیەیلی ساز کردگەو لە ساڵ ١٩٩٠ تا ٢٠٠٣ بەشداری لە چەن نمایشگاێگ هاوبەش کردگە وەل هونەرمەندەیل تر خانەقین و دیالەو بەغدا، وەل ئەوەیشا لە ساڵ ٢٠٠١ نمایشگاێگ تر لە پارێزگایٚ ئەنبار ساز کردگە وە بوونەیٚ رووژ تالاسیمیای جەهانی.
گۆران لە ساڵ ٢٠٠٣ یش وە دویاوە تا ئیسە وە شێوەیگ وەردەوام بەشداری گشت ئەو نمایشگایەیل هاوبەشە ئەکا ك لە کوردستان و بەغدا ساز ئەکریەێد و بێجگە ئەوەیش پەیوەندی وەردەوامێگ دێرێد وەل هونەرمەندەیل هەرێم و عراق لەڕێ بەشداریکردنێ لە نمایشگاو فستیڤاڵەیل هونەری و هەر وەو خاتریشە جوور ئەوەك خوەیٚ باس ئەکا چەنەها جار باوەڕنامەیٚ رێز و حورمەت لە چەن دەزگاو لایەنەیلیگ وەرگرتگەو ئیمە لەلایەن خوەمانەو داوایٚ سەرکەفتن و پێشکەفتن فێشتر ئەرایٚ کەیم.

پیری

رزا جەمشیدی

شان وا ماندەم حکایەت دارو
چین پیشانیم خەم نەمەشارو
زەردی دەمچەوم چوی گۆڵ پاییزان
خەوەردار مەکەی، خێڵ دەرەوکەران
دەسم وە پەتی، هەر غەربالْ مەکەی
کەمان پشتم، مینەی پاڵ مەکەی
هەی کەوك مەترسە وەی کەمانەوە
وەی پویك چەمیای خەیزەرانەوە

نە دیدە دوینێ دی بالاَی بەرزی
نە بالاَی خەمم قروشێ تیەرزی
نە ئی پامە تێ وە شوون ئی پام
نە دی دڵ دێرم نە دڵدار ها لام
مینم وە کەفتار واماندەی تەنیا
شوون دەم روی، دریاس وە پیما
زڵفم جوور گەنم وە تینێ مەردەن
یەك یەك بێ خەوەر تەرکم بکەردەن

دی زڵفێ نەمەن وا بکەیدەی سەر
سەر بی وە جامەك، لە لو تیژی خوەر
جوور هامار ژێر پای ریەن رەوان
لوچ بەساس گوپم لە خوار تا وە بان
نە تێخ تاشێدەی وە بێ زام و خوین
نە دی چەور بودن وە یەی چە پاڵ روین
دی سەر وە بێ موی، ناوێ نریا کەل
کونای دەماخم چمانو جەنگەڵ

بژانگ جوور پەردە دیدە مەشارو
چین ئەبروان روی ناس وە خوارو
دەم جوور کوورپەگان دندان نەدارو
هەم شووت مەکیشێ هەم ئاو مە پاڵو
جاران دەس دڵبەر، وە دەستانەوە
ئیسە دەس ها دەس، یەی گوچانەوە
چەو گل دەم مینەی عزرائیل مەکەم
هویر کوتەڵکووم لە ناو ئێڵ مەکەم

نە هەیێەتم مەن نە بەرزی ناوم
نە تالی کونەی جام شەراوم
نە ماڵ دەوامەو نە ئەولاد پەنام
مەزانم وەی زوی زەمین بوودە جام
مەزانم دونیا گشتش فانیەن
عمر وە ئەندازەی یەی مهمانیەن

ئەڕا ڕووڵەی شنگال

ئەحمەد ئەڵماسی

بێزارم دونیا! چەو عەزیز بەسای
ئەی خوەر خجاڵەت چوی وەنوو درای؟
مەگەر تۆ نەیدن عەزیز بێ پا بوی
داڵگێ سان و باوگێ گیا بوی
مەر نەزانسی رووڵەی بێکەس بوی
تفڵ چوارساڵە بێ فەریاڕەس بوی

مەر نەزانسی زوانێ لەنگ بوی
بوڵبوڵێ بێ پەڕ سازێ بێدەنگ بوی
مەر نەزانسی هیشتنەسەی جی
خوەزەو لە داڵگ ناتادن وە دی
وەل گیانیا گیان م دەرچی
وەتمە خودا گیان م بەی پی
خوەی کردە نەزان لە م بویە کەڕ

لە کورد ها وە قین کورد رەنج بێ وەر
لە رووژ ئەزەڵ هەرمنەی شەڕ کرد
هە شێرەیل کوشت و هە نازارەیل برد
مردن عەزیز مەرگ ئنسانە
بێ شەرمی مێژوو تانەی وژدانە
مردن عەزیز تانەی خوداسە
ئەگەر راس ئویشن، ئەر خودا راسە

دەس بگر ئەژ دەسەم

نەبی ئەحمەدی

ئاسارە زلەی جورپیا
زەمین خاوێ ئەرەمیا
کە پوو دار وە دار گەردی
خەوەر دا
یانێ بیمنە هامسا
ساڵ وە سەد بوو
نە م ئەژنوو گل تیارم ئەو دما
نە ئێ گاکوڵگەخەڕەیە

مێا داڵ ئەژنوو ماڵ ئەژنوو
خەڕەی تر بگرم دە سەر
ئەژ کەل ملەی گورگ دا ئو دەر
هەیف وەرئێ هەمەی وەرك ساوە
هەختێ چین،
ئەو دەرە بیارنەو یەك
مەل نێکیمو
دەس بگر ئەژ دەسەم

تا گرو بگرێ
بارو ك بوارێ
همە چی تەر دوو
چی میەیەل تو
بای ك بیای
سەر تەپ شێویێ ئەڵ گیونم
چی میەیلت
هزار گل مردم
شەهید نەویم

بیلا خوەمان ئاڵشت بکەیم

شیبا کەرەم عەبدوڵلا

مناڵ هەر لە سەرەتای چەو وازکردنی لەی دونیاو لەشوون هسکردنی وە چشتەیل دەورگردی یەکسەر وە چەو خوەی جیاوازی فریەیگ لە ناونی داڵگ و باوگی دوینێد، ئمجا وەل ئەو جیاوازیە گەورا بوود!

مناڵ دوینید ئەو کەسەگ وەردەوام ها لەماڵ و کاروبار بی بەرهەم و بی سەرمایەی ناو ماڵ جیوەجی ئەکا، تەنیا داڵگەو ئەو کەسیشە ك کارەیل دەیشت ماڵ ئەنجام ئەیاد تەنیا باوگە.

ئمجا ئی شیواز دوینستنە لەلای مناڵ هس دوبارەکردنەوەی نەخش داڵگ لە مەژگ دویەت دروس ئەکاو لە هەمان وەخت هس دوبارەکردنەوەی نەخش باوگ لەلای کوڕ دروس ئەکاو ئی مناڵێشە ئەخوازێ وەو شێوازە بژیەێدو ناخوازێ لە ڕێڕەو باوانێ لا بیەێد.

بێگومان ئی شێواز دابەشکردن کارە ئەدێدە هووکار ئەوەك پویل و شیواز وەکارهاوردنێ لەژێردەس پیاوەیل بوود و ژنەیل ئەگەریش خاوەن کار و سەرمایەی خوەیانیش بوون ناتویەنن جوور پیاوەیل مامڵە وە پویل خوەیان بکەن!

چوینکە ئەوان ئیچنە ڕەسینەسەو ك پویل تەنیا ئەرا گیرفان پیاو دروس کریاگەو پیاوەگەیش ها بان ئەو باوەڕە چشت مەترسیداریگە ژنەگەێ پویل بیاشتوود، چوینکە ئەو هویچ وەختێگ چەوێ لەوە نەویە ك داڵگێ پویل بیاشتوود.

ئمجا ئەرا لەناوبردن و نەهیشتن ئی هویر کویەن و نەریتە بایەسە بویمنە ڕێنیشاندەر و سەرەتا دەسوەپێکەر مناڵەیلمان، با ئیمە لێوا نیشانیان بیەیم ك ژن و پیاو تەواوکەر یەکترن و جیاوازی نییە پویل لەلاێ هەرکامیان بوود.

وەیخاتریشە پیاوەیلیش بایەد ڕێ وە ژنەیلیان بیەن کار بکەن و لەهەمان وەخت ڕێگریش نەون لەوەردەم ژنەیلیان ئەرا وەکارهاوردن پویل و لە هەمان وەخت ژنەیلیش بایەسە وە بوێری و چەو نەترسیەو کار بکەن و ئەوە بچەسپنن ك تواناداڕن و تواناێ کارکردن دێرن و جیاوازی نەیرن وەل پیاو لە کارکردن.

وەی کاریشە نموونەی جوانیگ پەیا ئەدێ ئەرا نەهیشتن جیاوازی کار و سەرمایەو بگر گشت جوورە جیاوازییگ ڕەگەزییش لە ناونی ژن و پیاو نامینید، چوینکە تا دایگ و باوگ ئاڵشت نەون مناڵەیلیانیش ك نەوەی دویا رووژن یەکسانی یاێ ناگرن! وەی جووریشە کوومەڵگا هەر لەی بازنەێ ئیسەیە چەرخێدو هویچ وەختێگ وەرەو نوا نیەچوود.

ئەنتەرنێت چوین ژیانمان ئاڵشتکرد؟

جەودەت هووشیار

توور نەتەرنێت لە گرنگترین دەسکەفتنەیل تەکنۆلۆجیە وە دریژایی مێژوو ئادەیمزاد، وەلی هێمان تواناو رێرەو پەرەسەندن ئایندەی وە تەمامی نازانیم و کەسیش ناتویەنێد وە دقەت پیشبینێ کردەوەیل لەناکاوی بکا تەنانەت لە ئایندەێ دیارێگیش.

ئەنتەرنێت لە سەرەتا تەنیا هووکاریگ بوی ئەرا جیاوازکرن کارەیلیگ شمارەیی لە کۆمپیتەریگەو ئەرا کۆمپیتەریگ تر، وەلی گورج ئالشت بوی ئەرا هووکاریگ کارای گوزارش خودی وەگشت شێوەیگ و زوی پەرە سەند و رووژ وە رووژ فێشتر سەختەو ئەدێ و لە هەمان وەخت نەف و زەردیش دیرێد و ئیسە هس وەپێ کردیمنە ك چەنێگ کاریگەرە لە ژیانمان.

لە گشت چرکەێگ سەدەها ملیۆن ئادەمیزاد هویرو را لەتێ ئاڵشت ئەکەن و بڕ فریەیگیش زانیاری ئەکەفێدە دەسیان لە ئاسمان ئازاد ك وەراسی هویچ مەرزێگ جوگرافی یا سیاسی وەپێ نارەسێد، ك هەر وەو خاتریشە ناخوازێد بچێدە ژێر سلاێ یاسای نیشتمانی دەوڵەتەیل.

پرسیار ئەوە لەوانەك تووڕ ئەنتەرنێت ئەیەرنە کار ك ئایا تا ئیسە سەردان چەن ماڵپەڕ کردیدە؟ چەن نامەی ئەلکترۆنی وەپید رەسیەو کلکردیدە؟ چەن هەواڵ و مەتەڵ و راپۆرت و باوەت خوەنستیدە لەتێ؟ چەن زانیاری لەتێ یاێ گردیدە؟ چەن پەیوەندی تازە دروس کردیدە؟ چەن ئارەزوو لەیرە ئەراد جیوەجی بویە؟ گشت ئەیانە لەساێ تووڕ ئەنتەرنێت.

وەل فراوانبوین ئی ئاسمانە خەیاڵ و فکرەیلیمانیش لەگشت بوارەیل ژیان ئنسانیەو ئالشت ئەدێ، هەر لە کارەیل رووژانە تا رەسێدە چشتەیل بنەڕەتی تایبەت وە کەسایەتی و پەیوەندی وەل کەسەیل تر و تەنانەت تەندروسی کەسایەتیمان، ك لەژێر فشار تون تەکنۆلۆجیاێ تازە گشت ئەو وەربەسەیل باوە لاوریەێد ك کەفتگەسە نواێ پەیوەندیەیل لەناونی مەردم جوور: ماوە، زووان، کار، زانیاری و بارێگ تر وە وجوود تیەێد لە داهێنان و پەرەسەندن وزەێ ئادەمیزاد.

فراوانبوین ئاشکراێ تووڕ ئەنتەرنێت زنجیرە ئالشتکاری وەرفراوانیگیش لەڕوی کوومەڵایەتی و رووشنهویری و سیاسی هاوردە وجوود ك فیشتر مایەی گرنگیداینە لە مێژوو.

ئیسەیش لەبان ئاست جەهانییش ئاڵشتکاری فریەێگ رویداگە وە چەواشەێ رووژەیل کویەن.

هویچ وەختێگ تا ئیسە دەرفەت و تواناێ ئادەمیزاد دەرنەکەفتگە جوور ئی شمارەێ فریەێ مەردمە لەگشت دەوڵەتەیل جووراوجوور، ك هەرچەنی ئی شۆرش ئەلکترۆنیە یەکەمجار نیە لە مێژوو ئادەمیزاد، وەلی ئەرا یەکەمجارە لە مێژوو ئەرا هەر کەسێگ زانیاری ئەلکترۆنی دروس بکا لە هەر وەخت و شوونێگ، یا بەشداری لەتێ بکا وەبێ هویچ کێشەو گرفتێگ، وەلی گشت ئەیانە تەنیا سەرەتایگە.

ژن تەقالاکەرە

فابیان عۆن

ژن لەڕوی جەسەییی و سووزداریەوە، هێز و توانای فریەیگ لەدەس ئەیاد، ئادەمیزادیگە ک گشت وەختێگ هەوەجە وە وچاندایین دیرێد تا بتویەنێد گشت خواست و هەوەجەیل ئی ژیانە جیوەجێ بکا.

ژن بێجگە کار و ئەرکیلشی وە پلەی یەکەم پیاو پشت وەپێ بەسێد لەوەر خاتر مقەیتیکردن لەڕوی هووشداری و دەروینیەو، ک بێگومان یەیش لێوا کردگە وەرپرسیارییەیتی هاوژڕ و گەورایگ بکەفێدە بان شانێ.

وەل ئەویشا بار و گوزران ژیان بووده وەربەس لەوەردەم ژن، وەلێ وەل ئەو هەمگە فشارەیلە ک تیەیدە تویشیەو لە تویژینەوەیگ ک برێگ لە تویژەریل بریتانی ئەنجامێدانە ئەوە دەرکەفتگە ک ژن لە پیاو فێشتر مەهانەوە دەسپێچگ ئەیەرنەو ئەڕا دویرەوکەفتن لە کار.

تویژینەوەگە لە هەمان وەخت ئەوویش دەرخستگە ک ٥٦٪ ئەو ژنەیلەگە ئەو تویژینەوە لەبانیان ئەنجام دریاگە دگان وە ئەوە نانە ک موولەت نەخوەشی وەرگرتنە وەبێ ئەوەک نەخوەش کەفتوین، یەیش وەبەراورد وەل دو لەبان سێ پیاگەیل.

ئمجا لەیرە پرسیاریگ پەیا ئەدەی ک: ئایا ئەوە لەوەردەرچەو گیریاگە ک لە هەمان وەخت ژن هەر ژنیشە یا ئەرک خوەراک دروسکردن ها بانێ و منالیش ئمایەت ئەکاو لەوەوەختێگیش گلەو ئەخواد ئەرا ماڵ هویچ وزەو توانایگ لەتێ نەمەنێدگەو بایەسە ئەرک ماڵیش جیوەجێ بکا؟

لەیرە ئویشیم: چە بوود ئەگەر پیاو گشت ئەو هەمگە کارەیلە بکا؟ ئایا ئیسە ژن بیتاوان ئەکریەێد؟ یەیش وەتایبەت دویای ئەوەک رەسیمنە ئەو راسیە ک ژن لە هەمان وەخت لە ماڵ و لە دەیشت گشت ئەرک و کارێگ ها بانێ.

ژنەیل قوربانی جەنگ و رووشنهویری کوومەڵگا

زیلا کەریمی

لەو وەختەگە ژیان ئنسانی پەیا بویە، هویرورای جیاواز و خواستەیلیش بوینەسە هووکار جەنگ و ئاژاوە ناوچەو شار و وڵات و تەناتەت جەنگ جەهانییش لەلێ کەفتگەسەو، ئمجا ئەو بەش خەێرنەدیدەی گووشەی زەوییش ک ئیمە لەتێ ژیەیم وەناو وڵاتەیل خوەرهەڵاتی و خوەرهەڵات ناوین و کەنداو، بەش فرەیەی ئەو جەنگەیلە لەتێ کریەێد.

ئەوەک ئادەمیزاد دڵگران ئەکا ئەوە جایەڵەیل هەڵکەفتگ و ئازاسە ک لەوەختێگ تویەنن بوونە هێزیگ کارا و داهێنەر ئەرا وڵاتەیلیان ک وەبوونەی شەرەف وەرگری لە نیشتمان، شەهید بوون یا زەخمدار و کەمئەندام بوون، وەلێ ئەوەک مایەی گفتگووکردنە ئەوەسە ک ئەو ژنەیلەگە هەمیشە جوور کاڵایگ لەو ناونیە تەماشا کریەن و جوور دەسکەفتێگ جەنگ مامڵە وەپیانەو کریەێد ئازار و ژانێگە زیاتر لە کەمئەندامبوین.

جێ داخە ئەو دیدە لەگشت جەنگەیل وە ئاشکرا دوینریەێد و گشت وەختێگ مەتەڵ پڕ ئازار ئەو ژنەیلە لەپشت شمارەی شەهیدیل بێڕەنگەو بوود و لەلایگیشەو کوومەڵگا خوازیاره کپێە بکا.

کوردستان ئەزیز خوەمانیش لەو ترازیدیا وەدەر نەویەو بێجگە لەوەگ ئیمە قەت پەلامار خاک کەس نەیاینمەنو هەرەشە نەویمنە، وەلێ دوینید گشت وەختێگ جەنگ ئیمە جەنگ مقەیەتیکردن و وەرگری بویە.

ئەوەک ئیسە لە کوردستان وەناو جەنگ دژ وە تیرۆر ئەنجام دریەێد نائنسانیترین کارەیلێگ دژ وە ژنەیل لەلێ کەفتەو، ک وەدیلگرتن و رفانن سەدان دویەت و ژن و دەسدرێژیکردن لەبانیان وەتایبەت لە ژنەیل ئێزیدی ک گەوراترین ترازیدیای ئنسانیەتەو بێجگە ئەوویش وەگوورەی ئەو سەردانەیل مەیدانیە ک خوەمان ئەنجامێ دایمنەو وەگوورەی ئامارەیل فەرمی و نافەرمی ک کەفتنەسە دەسمان ئەوە دەرخەن ک لە دویەت ٩ تا ١٠ ساڵ و ژنەیلیش لە ٤٥ تا ٥٠ ساڵ لەتیان بویە، ک جێ داخە لەلایەن ئەو چەکدارەیل ئاژەڵ سفەتە دەسدرێژی لەلیان کریاگەو ماملەی سەندن و فرووشتن وەپیان کریاس.

یەیش یەکەمجار نیە ک ژن کورد تویش لێوا ئازارێگ تیەیێد و چەنەها ژن تریش لە کارەسات ئەنفال هەمان ئازار داشتنە، یەیش بێجگە لەوانەگ لە زندانەیل سەدام دەسدرێژی کریا بانیان. جێ داخە دویەتەیل پاکزادە ئامادەی گلەوخواردن نین و برێگ لەلێیان لەلایەن باوگ و کەس وکاریانەو وەبێدەنگ مووم عومریان خاموش کردنەو وە مەهانەی عەیب وعار کوشیانە.

ئەوەک ئیمە خوازیاریم جوور داواکارییگ لە کوومەڵگا بێجگە وەتایبەت لە رێکخریاگەیل مەدەنی و رێکخریاگەیل تایبەت وە ژنەیل بخەیمەی روی ئەوەسە ک وەگشتمانەو وەل دەزگایەیل رەسانن و میدیایەیل بوینمە گامێگ رووشنهویری و ئەوە لە مەژگ کوومەڵگا لاویم و بچەسپنیمەی ک ئەو ژنەیلە تاوانبار نین و قوربانییگ جەسەیی و روحی جەنگن، قوربانییگ ک بایەسە رێز لەلیان بگیریەێد و ئازارەیلیان قەرەبوو بکریەێد.

وەل ئەوویشا خوەشاڵیم وە گلەوخواردن ئەو چەن ژنە ک تویەنستنە لەدەس زاڵمیل داعش رزگاریان بوود و دڵگرانیم لەوەگ نەک کوومەڵگا ئازاریان چەن ئەوقەرەی تر فێشترەو بکا. رووشنهویری کوومەڵایەتی و فراوانبوین دید مەردم لە تاوان و ئازارەیل جەنگ کارێگە ک ئمروو ئەرک گشتمانە، چوینکە فرەیە کەس هەن مەژگیان کلیلەو ناتویەنن ئەو ژنەیلە جوور قوربانی جەنگ بوینن، ئمجا با باوەش گەرم کوومەڵگا بوودە سارێژکەر ئەو زامەیل قویلە ک شایەد تا لەژیان مەنندە سارێژەو نەود.

ڕیشی بتاشن

ماجد سوێرەمەیری

لەی ڕووزگارە باو باو ڕیش وەردایین ونیشاندایین ئیمانداری ولەخوداترسداشتنە لە ناوەندەیل سیاسی وکوومەڵایەتی، وبازاڕی فرە گەرمە؛ چوینکە مەردم زوی زوی وەی جوورە سەروسیما ورواڵەت دینداریە هەڵخەڵەتیەن، تا ئەو ڕادە ك گووڵ برِیگ مەردم لەخودانەترس خوەن لەوەر خوەشباوەڕەیی وسادەیی.. وەلی ئی قسە ئەوە نیەرەسنێ ك گشت خاوەن ڕیش و وەڕواڵەت ئیمانداریگ ئایەم خەڵەتنن.

بەدبەختی مەردم لەورا نیە ك یەك جار بخەڵەتیەن وئەرا دویم جار پەند وعیبرەت وەربگرن تا جاریگتر تویش زەرەد نان، تەنانەت وەك ئەو مەلویچگیشە نیەکەن ك، لە یەکم دەرسیگ، پەند وعیبرەت وەرگرد هەرچەنی ك قولیگی نا بانی... شایەت بویشن کام مەلویچگ؟، لە جوواو ئی پرسیارە ئەو وەسەرهاتە ئەرادان باس کەم ك لە سەر زووان پیشینەیلمانەو هاتیە و ئویشید:

رووژیگ لە رووژان سلێمان پێغەمبەر (س.خ) لە ڕێگە مەڵویچگیگ دی وەدەس ژانەو هات وهاوار وجیکەجیك کردیاد.. لە لی نزیکەو بوی و دی ك لەور ژان قول شکیان ئەلئەمان لەلی برِیاس.. وتە پی ك چەدە وەی جوورە ناڵنێد؟ کێ ئی کارە وەپید کردیە؟ مەلویچگەگەیش وت ئەی پێغەمبەر خودا پیاویگ کوچگیگ ئەرام وەشان وقولیگم شکان؟ سلێمانیش وت : ئەگەر ئەو پیاوە بوینید، ناسیدەی؟ ئەویش وت: بەڵێ. سلێمان مەردم ئەو ناوچە جەمەوکرد ك ئەو پیاویشە لەناویان بوی.. مەلویچگەگەیش چەوەڕی کرد تا بزانێد سلێمان وئەو مەردمە چوین لەی کارە قەزاوەت کەن وئایا وەرگری ودیفاع لە هەق گیانلەوریگ بەسەزووان کەن تا نە؟! سلێمان پێغەمەریش پیاوەگە چرِی و وتە پی: ئایا تو قول ئی بەسەزووانە شکانیدە؟ ئەویش وت: بەڵێ .. سلێمانیش وەرجلەوەگ هویچ سزایگی بیەید پرس لە مەردمەگە کرد ك بایەسە چە وەل ئی پیاوەو بکەن؟ یەکیگ وت بایەسە قولیگی بشکنیمن تا جاریگتر کەسیگتر نەویرید تەعدا لە ئیجوورە بەسەزووانەیلیگ بکەید.. یەکیگتر وت بایەسە یەکجاکوشی بکەیمن وەی جوورە هەر یەکیگ جوورە سزایگ پیشنیارکردن.

دویاخر سلێمان روی کردە مەلویچگەگە و وتە پی: ئەی تو چەویشید وچە سزایگی توایید بیەیمن؟ مەلویچگەگەیش وت: ئەی پێغەمبەر خودا من حەز کەم هویچ سزایگ ئی پیاوە نەدەید، تەنیا ئەوە نەود ك ئی ڕیش دریژ وپانیە بتاشین وفەرمان وەپی بیەید جاریگتر ڕیشداری نەکەید؟ سلێمان پێغەمبەریش ئەو برِیارە فرە وەپی ئەڵاجەوی بوی وت: ئەرا وەی جوورە توایید وەی پیاوە بکەید؟ مەلویچگەگەیش وت: ئاخر ئی ڕیش جوانە من خەڵەتان.. سلێمانیش وت: چوین؟ ئەویش وت : لە سەر خەرمانیگ گەنم بوی وەختی هاتم تا دو دەنکەگەنم ئەرا خوەم بخوەم، تەماشای کردم ك پیاویگە سەروسیمای دین وئیمانداری وەپیەو دیارە وەی ڕیش جوانیەوە ؛ وەختی لە خەرمانەگەی نزیکەو بویم هات کوچگیگ هەواڵەم کرد وقولیگم شکان وئی دکنە وەسەرم هاورد.. ئەگەر بزانستیام یە لە خودا نیەترسید هەر وە نزیك خەرمانیەو نەچیام! لەوەر ئەوە لە جەنابد داواکەم فەرمان بیەید ڕیشی بتاشن ودی نەیلەی جاریگتر ڕیش وەر بێەید تا کەسیگتر وەپی نەخەڵەتیەید وچوی من وەسەری نایدِ!!

خوەزەو ئیجارە ڕا شنگال بواری

بـوار واران ولاّت خـەڵپـان خـوینـە
لە میلکانم لە نـوو هەم گەرمەشینە
بوار بیل ئـاسمان سویلەیٚ چەویٚ بایٚ
ئەڕا ئـاخـرشـەڕی ئـی سـەرزەمـینە
بـوار واران لەنـوو کـووچـەو کوتەڵکوو
لەنوو ئـاسوو وەرەو مان و نەمان چوو
بـوار واران مەگەر نیەوینی چ باسە؟
ولاّت زەردەخـــوەر دێــریٚ فـەنـا بـوو
بـوار واران لـەنـوو هـەم کـوردقـڕانـە
ولاّت بـێ ولاّتـــان پـڕ لــە ژانــە

بـوار واران لـەنـوو تەنیایٚ تەنیـایـم
لەنوو دیـوارەگان چـەوێـان بـەسانە
بـوار واران ت ئـاو وەی ئـاگـرا کـە
ڕەحـمـێ وە ڕووڵەیٚ ژێـر چادرا کە
بـوار واران لـە ئـی تـاوسان دەردە
وەرەو ئـاوارەگـان دەسـێ دڕا کـە
بـوار واران، ئـەگـەر ئمشەو نەواری
وەمـانـایٚ بـێـدەنگیدەو شەرمەزاری
لـەدڵـم دەرنـیـەچـوو داخ هەڵە بجە
خـوەزەو ئـیـجـارە ڕا شـنـگـال بواری

www.shafaaq.com